

GRAFIKAI SZEMLE

SAKFOLOYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIYATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt, félévre 1 frt.

Kiadóhivatal:

Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődék Budapesten.

KÖNYVNYOMDÁK.

I. kerület (Vár).

Magyar kir. Államnyomda,
Nándor-tér 1.
Magy. kir. tud. egyetemi
nyomda,
Iskola-tér 3.

II. kerület (Viziváros).

Bagó M. és Fia,
Ponty-utca 4.
Heisler Jaroslav,
Várkert-rakpart 1.
Müller K. (Münster K.),
Albrecht-út 3-5.

III. kerület (Ó-Buda).

Bartalits Imre,
Remetehegy.
Bichler I.,
Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton,
Serfőző-utca 10.

IV. kerület (Belváros).

Athenaeum, irodalmi és
nyomdai részv.-társ.,
Ferenciek-tere 3.
Barcza József,
Lipót-utca 30.
Belvárosi könyvnyomda,
(tul. Varga E. és Grósz B.)
Lipót-utca 43.
Buschmann Ferencz,
Koronaherceg utca 8.
Franklin-Társulat, magy.
irod. int. és könyvny.,
Egyetem-utca 4.
Goszler Gyula,
Aranykér-utca 1.
Hedvig S.,
Károly-körút 22.
Hunyadi Mátyás, irod. és
könyvnyomda-intézet,
Zöldfa-utca 43.
Kahn és Róth,
Ujvilág-utca 6.
Langer Ede és Fia,
Zsibáros-utca 1.
M. kir. posta és távirda-
igazgatóság könyvny.
Főposta-épület.
Mercur kő- és könyv-
nyomda,
Kecskeheti-utca 5.
Nagy Sándor,
Papnövelde-utca 8.
Országgyűlési Értesítő
nyomdája,
Megyeház-utca 12-13.
Pataki I. utóda (Sarkadi I.),
Egyetem-utca 2.

Id. Poldini Ede és Társa,
Mária Valéria-utca 5.
Süsz Dávid,
Molnár-utca 37-39.
Ullmann József,
Régi posta-utca 4.
Várnai Fülöp,
Régi posta-utca 3.
Wodianer F. és fiai,
Sarkantyús-utca 3.

V. kerület (Lipótváros).

Bendiner A.,
Arany János-utca 18.
Czettel és Deutsch,
Bálvány-utca 12.
Hamburger és Birkholz,
Nádor-utca 19.
Hungária-könyvnyomda
és kiadó-üzlet,
Váci-körút 34.
Kálmán M. és Társa,
Vadász-utca 32.
Kanitz C. és Fiai,
Vadász-utca 26.
Károlyi György,
Kálmán-utca 5.
Kaufmann József,
Arany János-utca 4.
Kertész József,
Mária Valéria-utca 11.
Kollmann Fülöp,
Arany János-utca 34.
Légrády Testvérek,
Váci-körút 78.
Löv Ede,
Váci-körút 80.
Magyar Nők Lapja nyom-
dája,
(tul. Kirschmann I.) Hold-
utca 25.
Márkus Samu,
Báthory-utca 20.
Minerva kő- és könyv-
nyomda,
(tul. Gansl Zs.) Sas-utca 29.
M. kir. postatakarékpénz-
tár nyomdája,
Szechenyi-utca 2.
Országos központi községi
nyomda-részvénytárs.
Lipót-körút 22.
Pallas, irodalmi és nyom-
dai részvénytársaság,
Kálmán-utca 2.
Pesti Könyvnyomda-
Részvénytársaság,
Hold-utca 7.
Pesti Lloyd-társulat
Könyvnyomdája,
Dorottya-utca 14.
Pollák M. Miksa,
Bálvány-utca 21.
Preszburg Frigyes,
Arany János-utca 14.

Schlesinger és Kleinberger,
Bálvány-utca 18.
Zawadil E.,
Zoltán-utca 13.

VI. kerület (Teréz- város).

Bróza Ottó,
Váci-körút 17.
Budapesti géppapirzacsó-
gyár,
Podmaniczky-utca 63.
Ehrnstein Mór,
Laudon-u. 4.
Engel S. Zsigmond,
Lovag-utca 7.
Európa, irodalmi és nyom-
dai részv.-társaság,
Ó-utca 12.
Fővárosi nyomda, vona-
lozó- és könyvkötő-
részvénytársaság,
Podmaniczky-utca 39.
Fried és Krakauer,
Eötvös-utca 19.
Fuchs Samu és Társa,
Podmaniczky-utca 27.
Galitzenstein H.,
Hajós-utca 33-35.
Gelléri és Székely,
Podmaniczky-utca 47.
Goldschmidt Lipót,
Révay-utca 6.
Grünhut Miksa,
Lazár-utca 2.
Gutenberg-nyomda,
Gyar-utca 31.
Herrman Ignác,
Laudon-utca 10.
Hornyánszky Viktor,
Aradi-utca 14.
Hunnia-könyvnyomda,
Szerecsen-utca 65.
Kassino Jakab,
Király-utca 26.
Klein Testvérek,
Révay-utca 10.
Kosmos műintézet, kő- és
könyvnyomda r.-t.,
Aradi-utca 8.
Kunosi Vilmos és Fia,
Teréz-körút 38.
Löbl Dávid,
Andrássy-út 19. és Sze-
recsen-utca 22-26.
Magy. kir. államvasutak
menetjegy-nyomdája,
Csengery-utca 33.
Mahrer Testvérek,
Szerecsen-utca 38.
Manswirth Lipót,
Podmaniczky-utca 5.
Markovits és Garai,
Lazár-utca 13.

Muskát Béla,
Teréz-körút 31.
Nagel István,
Dessewffy-utca 21.
Neumayer Ede,
Szerecsen-utca 35.
Pollacsek Mór,
Révai-utca 22.
Posner K. Lajos és Fia,
Csengery-utca 31.
Quittner József,
Szerecsen-utca 1.
Radó Izor,
Váci-körút 1.
Rigler József Ede r.-t.,
Rózsa-utca 55.
Roth és Krausz,
Vasvári Pál-utca 9.
Schlänger Testvérek,
Dessewffy-utca 23.
Schmidl H.,
Szerecsen-utca 8.
Szkurka István és Társa,
Podmaniczky-utca 73.

VII. kerület (Erzsébet- város).

Beck F.
Valero-utca 12.
Deutsch József,
Károly-körút 7.
Eckstein Bernát,
Király-utca 45.
Feldmann Mór,
Dohány-utca 6.
Garai Mór,
Károly-körút 3.
Goldfaden Márk,
Kazinczy-utca 7.
Klopper Samu,
Kazinczy-utca 35.
Löbl Mór,
Király-utca 27.
Löblovitz Zsigmond,
Csömöri-út 54.
Neuwald Illés,
Dohány-utca 44.
Pannonia-nyomda,
Rombach-utca 8.
Propper Leó,
Erzsébet-körút 35.
Reich Ármán,
Dohány-utca 84.
Rubin J.,
Király-utca 13.
Schmelez és Schillinger,
Akácfa-utca 22.
Spitzer és Somogyi
Klauzál-utca 31.
Weisz és Feldmann
Csanyi-utca 18.
Wendt és Bergsmann,
Károly-körút 19.
Zeisler M.,
István-tér 17.

VIII. kerület (József- város).

Alkotmány-könyvny.,
Mária-utca 11.
Budapesti Hírlap nyomd.
Rökk Szilárd-utca 4.
Csokonai-nyomda,
Csokonai-utca 10.
Fritz Ármán,
József-körút 9.
Jäger T.,
Kerepesi-út 23.
Kohn Simon,
József-körút 5.
Kunstädter Vilmos,
József-körút 7.
Laufer M.,
Nagyfuvaros-utca 11.
Magyar Nyomda
(Szemere A. és Társa),
József-körút 45.
Rózsa Kálmán és neje,
Szentkirályi-utca 30.
Szent Gellért-nyomda.
(Valter E.)
Práter-utca 44.
Szent László-nyomda,
Rökk Szilárd-utca 28.
Vörösmarty-nyomda,
József-körút 14.
Weissenberg Ármán,
József-körút 28.

IX. kerület (Ferencz- város).

Engelmann Mór,
Kálvin-t. 2. és Károly-körút
Pátria-nyomda részvén-
ytársaság,
Üllői-út 28.
Vasvári Lajos,
Üllői-út 41.

X. kerület (Kőbánya).

Első kőbányai könyvny.
Jászberényi-út 1.

BETŰÖNTÖDÉK.

Államnyomda (l. f.)
Athenaeum (l. f.)
Egyetemi nyomda (l. f.)
Első Magyar Betűöntőde-
Részvénytársaság,
VI., Dessewffy-utca 32.
Fischer és Mika
VI., Révay-utca 6.
Franklin-társulat, könyv-
nyomda-részvénytárs.
Pallas-nyomda r. t. (l. f.)
Pátria-nyomda (l. f.)
Pesti Könyvnyomda-r.-t.
(l. f.)
Rigler J. E. (l. f.)

KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Abauj-Szántó. Baksy Barna.	Czegléd. Piros J. és Tarsa. Sebők Béla.	Győr. Fischer István és F. utóda Nitsmann József. Győregyházmegyei könyvnyomda. Pannonia-könyvnyomda (tul. Szávay és Raab). Surányi János.	Kis-Czell. Menyhárt Julia. Kis-Kőrös. Kalisch Ignác. Kis-Kun-Félegyháza. Fuer Illés. Vesszősi József.	Módos. Staits György.
Abauj-Szepsí. Vongrey Gusztáv.	Debreczen. Csokonai nyomda- és kiadó-részvénytársaság. Ifj. Gyürky Sándor. Hoffmann és Tarsa. Kutasi Imre. László Albert. Schwartz E. Városi nyomda.	Győr-Sziget. Gross G. és társa.	Kis-Marton. Dick Ede.	Mohács. Blandi János. Rosenthal Márk.
Ada. Berger L.	Deés. Demeter és Kiss. Goldstein Jakab.	Gyula. Corvina-nyomda. Dobay János.	Kis-Pest. Fischhof Henrik.	Moór.
Alsó-Kubin. Trnkóczy József.	Detta. Heldenwanger József.	Gyulafehérvár. Püspöki lyc. nyomda. Voltz H.	Kisújszállás. Szekeres József.	Munkács. Özv. Blayer Pinkászné és Fia. Grünstein Mór. Kroó Hugó.
Apatin. Szavadill József.	Déva. Hirsch Adolf. Kroll D.	Hajdú-Böszörmény. Szabó Ferenczné	Kis-Várda. Berger Ignác.	Nagy-Atád. Günsberger Antal.
Arad. Aradi nyomda-részvénytársaság. Bloch H. Első aradi amerikai gyors-sajtó-nyomda. Gyulai István. Lengyel Lipót. Muskat Miksa. Román gör. kel. egyházmege nyomdája. Róthy Lipót és Fia. Steigerwald A.	Devescer. Rosenberg Zsigmond.	Hajdú-Nánás. Bartha Imre.	Kolozsvár. Boskovics József. Ellenzék nyomdája. Gámán János örökösei. Gombos és Sztupjár. Magyar Polgár nyomdája. Polcz Albert. Stratzinger G.	Nagy-Bánya. Molnár Mihály. Nánási István.
Aranys-Maróth. Dóczy-nyomda, tulajd.: Némédi László.	Dicső-Szent-Márton. Hirsch Mór.	Hajdú Szoboszló. Plósz Gyula.	Komárom. Özv. Krausz Ignáczné. Petőfi-nyomda. Rónai Frigyes. Spitzer Sándor.	Nagy-Becserek. Gresits I. Jokly Lipót. Pleitiz Fer. Pál utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.).
Aszód. Magy. kir. javító-intézet nyomdája.	Ditró. Ditró és Szárhegy községek nyomdája.	Halus. Práger Ferencz.	Körmend. Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.	Nagy-Bittse. Spiegel Samu.
Baja. Kollár Antal és Fia. Nánay Lajos. Streinz Gyuláné.	Dombóvár. Első dombóvári könyvnyomda és papírszergyár.	Hatvan. Hoffmann J. L.	Körmüzbánya. Joerges A. özv. és fia.	Nagy-Enyed. Nagyenyeri könyvnyomda és papírárugyár r.t.
Balassa-Gyarmat. Balassagyarmati könyvnyomda-részv.-társ. Halyák István.	Dunaföldvár. Schwarz Manó.	Hódmező-Vásárhely. Lévai Fülöp. Részvénynyomda. Városi nyomda.	Köszeg. Feigl Frigyes és Gyula.	Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Gondos Márk Wajdics József. Weisz L. és F.
Balázsfalva. Gör. k. püspöki nyomda.	Duna-Szerdahely. Adler Netti. Goldstein Józsu.	Holics. Hotascha J.	Kula. Berkovits Márk.	Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarkadi Nagy Zsigmond.
Bánffy-Hunyad. Salamon Mór.	Eger. Baross-nyomda (tulajd.: Pauz S.) Egri könyvny. részv.-társ. Erekszi lyceumi nyomda. Lőw Sámuel.	Homonna. Waller M.	Kún-Szent-Márton. Csanády József.	Nagy-Kikinda. Kiadói nyomda. Milenkovits István. Radák János.
Bártfa. Blayer M.	Eperjes. Kósch Árpád. Pannónia-nyomda (tulajdonos: Hedry Bertalan és Stehr D.) Stamberger Lajos.	Huszt. Mermelstein Fülöp.	Kún-Szent-Miklós. Bors Károly.	Nagy-Körös. Nagykőrösi Közlöny nyomdája. Ottinger Ede.
Békés. Báró Drechsel Géza. Povázsay László.	Érsekújvár. Kohn Samu Winter Zsigmond.	Igló. Schmidt József. Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác.)	Lajta-Szent-Miklós. Fleischmann Ignác.	Nagy-Marton. Gellis Henrik.
Békés-Csaba. Corvina-ny. (Szihelszky József.) Lepage Lajos. Povázsay Sándor és Guszt.	Ér-Mihályfalva. Beck Adolf.	Ipolyság. Neumann Jakab.	Léva. Dukez Lipót. Nyitrai és Társa.	Nagy-Mihály. Landesmann B.
Belényes. Süssmann Lázár.	Erzsébetfalva. Matkovich Aladár.	Jász-Ápáti. Gallovich Dezső.	Lippa. Zách József.	Nagy-Rócze. Guttman Fülöp.
Beregszász. Haladás-könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroksa.	Erzsébetváros. Kotzauer D.	Jászberény. Brünauer Adolf és Társa.	Liptó-Szent-Miklós. Steier Izidor.	Nagy-Szalonta. Reich Jakab.
Beszterce. Botschar T. Orendi Károly.	Esztergom. Buzárovits G. Gerenday József. Laiszky János. Tábor Adolf.	Kabod. Deutsch Mózes.	Lőcse. Reisz M. József.	Nagy-Surány. Leuchter Sámuel.
Besztercebánya. Machold F. Singer és Sonnenfeld.	Fehértemplom. Wunder J.	Kalocsa. Malatin Antal. Werner Ferencz.	Losoncz. Kármán-könyvnyomda. Losonczy Sándor és Társa. Roth Simon.	Nagy-Szeben. Drotleff József. Institut tipografic. Krafft C. Vilmos. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny.
Bicske. Lederer Hermann.	Felső-Eör. Schodjsh Lajos.	Kapuvár. Buxbaum József.	Lugos. Traunfellner Károly. Virányi János. Weisz K.	Nagy-Szőllős. Zinner Mór.
Bonyhád. Raubitschek Izor.	Fertő-Nezsider. Horváth B.	Karácsony. Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmege nyomdája. Orchoja és Fleissig.	Magyar-Óvár. Czéh Lajos.	Nagy-Tapolcsány. Platzko Gy.
Brassó. Ciureu és társa. Gött János és Fia. Brassói Lapok nyomdája, tulajd.: Trattner K. és társai. Muresianu Aurél. Schlandt G.	Fiume. Battara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg G. Karletzky Ferencz. Mochovich Emidio Stabilimento Tipo-litografico Fiumano.	Karczag. Szódi S.	Makó. Gaál László. Neumann József.	Nagyvárad. Berger Sámuel. Freund Lajos és Társa. Helyfi László. Láng József. Lászky Ármin. Neumann Vilmos. Pauker Daniel. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. Szent László-nyomda r.-t. Szigligeti-nyomda r.-t. Ungár Jenő.
Breznóbánya. Kreissler J.	Fogarás. Thierfeld Lipót.	Karlócza. Szerb kolostorok könyvnyomdája.	Malaczk. Wiesner Alfréd.	Naszód. Concordia-részv.-társ.
Buziás. Ullmann F.	Galánta. Első galántai könyvny.	Kassa. Bernovics Gusztáv. Grosz Soma Ifj. Nauer Henrik Ries Lajos. Werfer Károly. Wesselényi Géza.	Máramaros-Sziget. Blumenfeld és David. Mayer és Berger. Részvénynyomda. Wider Mendel.	
Csákova. Chudy Testvérek.	Galgóc. Szold Jakab. Sternér Adolf.	Kecskemét. Fekete Mihály. Pannonia-nyomda. Steiner Mihály. Sziládi László. Tóth László.	Maros-Vásárhely. Adi Árpád. Ev. ref. collegium-nyomda. Grün Vilmos.	
Csáktornya. Fischel Fülöp.	Gyergyó-Szent-Miklós. Szabó Testvérek.	Késmárk. Dr. Altman Dávid. Sauter Pál.	Mátészalka. Weisz Zsigmond.	
Csikszereida. Györgyjakab Márton.	Gyoma. Kner Izidor.	Keszthely. Farkas János. Nádai Ignác.	Medgyes. Reissenberg G. A.	
Csongrád. Csongrádi Híradó nyomdája (tul.: Hegyi Antal). Tiszavidek nyomdája, tulajd.: Silber Jánosné. Weisz Márkus.	Gyöngyös. Braun Bertalan. Herzog Á. E. Kohn L. Kohn Mór.	Kézdi-Vásárhely. Ifj. Jancsó Mózes.	Mező-Berény. Maár László.	
Csorna. Neumann Samu.		Király-Helmecz. Klein József.	Mezőkövesd. Balázs Ferencz.	
Csurgó. Vágó Gyula.		Kisbér. Korda Miksa.	Mezőtúr. Gyikó Károly.	

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDASZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

VII. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1897 AUGUSZTUS

8. SZÁM

A »vaskolléga«.

»Ő« jön! »Ő« közeledik!! »Ő« itt van!!!

És betoppant az első vaskolléga magyar hazánk szépséges fővárosába is. És nem rendült meg a föld; nem hasadozának meg a nyomdák falai; de sőt valami különös rémület sem szállta meg a lelkeket az ő megjelenése miatt.

Bizony nem! Mert mesterségesen költött nagy jó hírével csaknem egyidejűleg jött meg az az, igazán nem tudom, hogy mondjam: lesujtó, vagy megnyugtató hír is, hogy a modern géptechnika egyik legszebb alkotása, a szedőgép, az ő különféle formáiban, még most is csak a jövő zenéjeként tekinthető, mihelyt azt gyakorlati alkalmazásba akarjuk venni.

A Linotyp, Monoline és a Typograph háromrendbeli szedőmasina között a legutóbbi csapta legújában a legnagyobb lármát. Roppant alaptökével nagyszerű gyárat alapítottak, mely hivatva van százával és ezrével hocsátani a nagyvilágba e csodás gépeket az emberiség és kultúra mennél nagyobb boldogítására.

E sorok írójának volt alkalma látni magát a Loewe-féle gyárat, a hol gyártják e gépeket s megtekinteni az egyes legkisebb részletek előállításától egész a kész és már működésben levő gépekig mindent, a mi a gyártás körébe vág; s a mig maga a zseniális eszme és annak nem kevésbé meglepő kivitele csodá-

lattal töltött el, mondhatom, hogy a gép funkcionálásának megfigyelése azt az erős tudatot keltette föl bennem, hogy a mily szép a gép maga, annyira nem fog megfelelni ama nagy várakozásoknak, a melyeket hozzája fűznek.

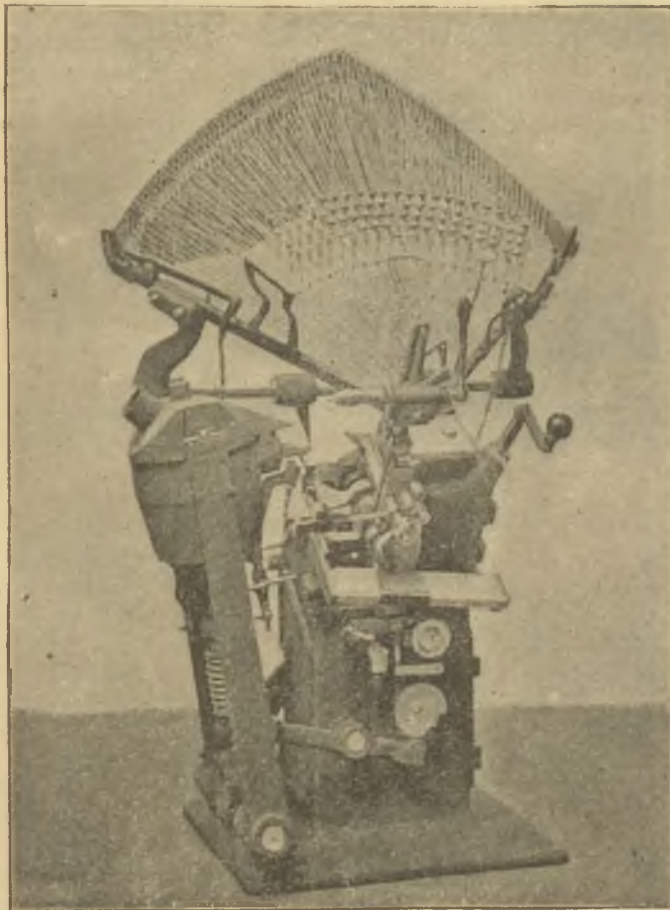
Alább lesz alkalmunk egy berlini kiváló szakembernek, a ki speciálisan nagy lelkiismeretességgel párosult szakértelemmel foglalkozott e kérdéssel, nézetét a szedőgépek fölött ismertetni; most előbb, miután hozzánk a Typograph lépett be elsőnek hódítoként, e gépnek leírását akarjuk olvasóinkkal közölni, bemutatván két ábrában magát a gépet is.

A Typograph kombinált szedő- és öntőgép, a mely

betűmatriczokat sorakoztat egymás mellé a megfelelő billentyűgombok lenyomása szerint s a gép által teljesített kizárás után a megfelelő szélességre egész sorokká önti ki.

A gép lényegében egy állitható, dróthuzalokkal ellátott kerethől, billentyű-táblából, öntőforma, olvasztó tégely és forgatható kizáró tengelyből áll. Minden drótszál felső végénél más-más betűjelnek megfelelő kellő számú betűmatricz csüng, melyek a billentyűnyomáskor egyenkint kapcsolódnak és saját súlyuknál fogva a gyűjtőhelyre levezetve, egymás mellé sorakoznak; a kizáróanyagának még saját billentyűje van.

Ha a gépkezelő látja, — mert erre is ügyelnie kell — hogy a sor vége felé jár s hogy szót vagy szótagot már nem szedhet a sorba,

A Typograph előrésze (szedésre állítva).

a kizáró tengely fordítása és ennek folyományaként a rugóval ellátott kizáró darabok kiterjesztésével, minden szó között egyenletesen kizárja a sort, a mely művelet után az öntés és gyalulás nagyon rövid proceszszusával kész sorok kerülnek ki a gépből.

A matriczok elosztása úgy történik, hogy a keretet a sor kiöntése után visszahajtjuk és akkor az egyes matriczok, megint önsúlyuknál fogva, saját huzalaikon visszacsúsznak eredeti helyeikre, a hol egy zárókészülék által visszatartatnak a keret újra való előrehajlításánál mindaddig, míg a billentyűk megnyomása által a következő sor szedésébe kezdenénk.

A betűk nagyságát illetőleg, nonpareilletől egész ciceróig lehet szedést előállítani; dűlt vagy egyéb idegen betűkből szedendő szavak vagy betűkre, továbbá jelekre stb., melyekre a gép berendezve nincs, külön matriczok vannak a gép mellett elhelyezendő szekrényben előkészítve, melyeket azonban már kézzel kell beagatni az illető helyekre és ugyanígy kiszedni a sor kiöntése után, a mi aztán már cseppet sem megy gépies gyorsasággal. A sorok szélessége 8—20 ciceró között lehet, de a 20 cicerós szélességnél is állítólag már nehézségek állanak elő, illetve nem tökéletes a munka. Ha más alakú betűfajt akarunk a gépen szedni, akkor úgy az öntő-formát, mint az egész felső részt, a dróttokkal és az ezen lévő matriczokkal ki kell cserélni, illetve az új alakú betűnek megfelelő részekkel helyettesíteni. A korrekturákkal azonban már baj van, mert a legkisebb hiba miatt az egész sort újra kell szedni és önteni.

A gép hajtásához kézi erő is alkalmazható ugyan, de ez nagyon csökkenti a munka gyorsaságát és így nem vehető kombinációba; szükséges tehát a gőz-, gáz- vagy villamos hajtóerő. Az ólomnak folyékony állapotban tartására állandó gázfűtés szükséges, a mely aztán tisztességes meleget produkál, a mikor nem kellene is. Maga a gép nem nagy és alig foglal el hosszúságban és szélességben nagyobb helyet, mint egy egyszerű nagy szedőregális; az olvasztó téglában körülbelül 20 kiló olvasztott betűércz fér el és az egész különválasztott részét képezi a gépnek.

Ez volna nagyjából a gép leírása. Gyönyörűen szerkesztett dolog, a mely első pillanatra kápráztat, de ha komolyan mérlegeljük, mégsem az, a minek hirdetik; legjobban illusztrálja ezt a már fentebb is említett berlini szaktárs véleménye, melyet egész terjedelmében iktatunk ide.

A német metropolisban a szedőgép-ügy terén oly változás ment végbe, a mely a »vaskollégák«-nak ez előtt egy évvel történt munkábaállításával és különösen a Magyarországon jelenleg állítólag uralkodó »gép-láz«-zal a legkiáltóbb ellentétben áll; ez: leszere-lése az eddig működésben volt összes szedőgépeknek.

Vajjon ki hitte volna ezt, midőn körülbelül két év előtt a *Linotype* első bevonulását tartotta Berlinbe és midőn mult évi iparkiallításunkon háromféle rendszerű gép volt képviselve (*Linotype*, *Typograph*, *Monoline*), melyek a főnökökben vágyakat gerjeszteni voltak hiv-
vatva.

Bizony, itt is gondoskodtak ám arról, hogy a fák az évig ne nőjjenek és hogy »az ígérni és megadni« között roppant nagy a különbség. A következőkben megkísérlem indokaimat a szedőgépek beszerzése és jövedelmezősége tekintetében pro és kontra kifejteni, mi mellett azonban sietek előre kijelenteni, hogy én éppen nem vagyok ellensége a haladásnak, sem pedig nem rettegek a mumus révén kérdésessé válható jövőm miatt. Ellenkezőleg, ideális szempontból semmi kifogásunk sem lehet a gép ellen; minthogy azonban a »verseny korszakában« élünk és előnyös változás az üzletben csak *számítás* alapján következhetik be, azért ez ama pont, mely körül »minden forog«; e számítás alapján kell tehát a szedőgép-kérdés fölötti objektív elmélkedéshez is hozzálátnunk.

A szedőgép ára köztudomás szerint 5—10 ezer márka (*Linotype* 10.000, *Monoline* 6000, *Typograph* 5000 márka) és mivel a legolcsóbb és leginkább feldicsért gépet veszik meg legelőbb, azért a *Typograph* az, melyet a beható elmélkedésnél zsinórmértékül lehetne venni.

Jól van, szállítson e gép három-négy szedő helyett szedést, illetve öntött sorokat; állítólag ezer sort készített vele 16 ciceró szélességben a szedő (kezelő) naponta, tízórai munkaidőt számítva; ez körülbelül 20 márkának megfelelő munkateljesítmény. Számítsunk már most 5—6 márka bért a kezelőnek, ugyanannyit a gép árának törlesztésére, hajtóerőre, gáz, víz, anyag, világítás, javítás és a többire és így körülbelül 8 márkának kellene, mint keresetnek vagy jövedelemnek fennmaradnia.

Ám lássuk, hogy vagyunk ezzel a gyakorlatban?!

A gépmunka előfeltétele a jó kézirat, mert minden feltartóztatás három-négyszeresen megboszulja magát itt a kézi szedéssel szemben és mivel nem lehet a kézirat mindig elsőrendű, kénytelenek vagyunk már jóelőre valamit az összeredményből levonni; ezután következnek a korrektura — és ez lényeges! Ha a kezelő még olyan jól szedett is, minden ötödik sorban csak előfordulhat egy rossz betű avagy hiányozhat valamely jel stb. És minthogy tudvalevőleg még a legcsekélyebb pontocskáért is egészen új sort kell önteni, az elkészített 900—1000 sorból 20% leszámítandó; a kezelőnek tehát a következő napon, miután a 200 sor korrekturát újból szedte, már csak 800 új sor szedéséhez maradna ideje.

Most azonban még nem számítottuk azt, hogy ha a gép az illető kezelő által volna rendben tartandó, ehhez neki ugyanannyi időre van szüksége, mint jelenleg a kézimunkásnak az *osztáshoz*, különben egy második egyént is kellene alkalmazni, mi által a föltételezett eredmény újabb 20%-kal megcsappan (a szüneteket beleszámítva, minthogy tízórai effektív munkaidőről van szó 1000 soronkint). E szerint csak 600 sor új szedéssel számolhatunk és ezzel a naponkint előirányzott 12 márka költséggel odajutottunk, hogy *nem kerestünk semmit*. Ez azonban a legelőnyösebb eset; mert hogy egy bekövetkező *javitás* alkalmából, a mely tudvalevőleg minden »gépnél« napokat vesz igénybe, a *szünetelés* is számít, nem szorul bővebb magyarázatra; a mulasztás pótlására pedig gondolni

sem lehet, mivel a rendes működésbe hozott gépnél esetleges túlermelés nem létezik s az illető kezelőnek éppen elég dolga lesz az előirányzott munka bevégzésével.

A gyakorlat tehát megmutatta, hogy:

1. egy kezelő alig képes állandóan két szedő helyett dolgozni, ha a gépet ő maga kénytelen rendben tartani és *maga korrigál*;

2. előforduló *keveréseknél* (jelek, címбетűk, törtszámok stb.) — minthogy a billentyűszerkezet csak 80 betűre van berendezve — az idővesztés igen nagy;

3. 20 cicceró szélességen túl az eddigi gépek rosszul öntötték ki a sorokat;

4. folytonos működés mellett a matriczok tartósságára gondolni sem lehet, minthogy ugyanazok, a melyek az imént használatban voltak, mindig *előbb* jönnek működésbe a Typographnál, ellentétben a Linotypeval, a melynél a matriczok folyton *hátra sorakoznak*, úgy, hogy a Typographnál tartalékmatriczok nem léteznek.

Ehhez jön még, hogy a Typograph által öntött sorok *nyomása* jobbfajta műveknél *nem vehető komolyan*.

A szaklapokban megjelent »próbák«, melyeket azok érthető okokból számtalanszor az égig magasztaltak, az én véleményem szerint nem mérvadók, mivel a probasorok először is csak többszörös öntési kísérlet és a legkínosabb pontossággal történt szedés mellett készültek; másodsor a nyomásra is a legnagyobb gond fordított; előtűnk fekvő rendes folyó munkák eléggé bizonyítják állításunkat. Azt, hogy az öntőnek a rotációs nyomáshoz készítenő öntvényénél a speksorokkal a magas kizárások miatt mennyi kínja van, csak mellékesen hozom fel, daczára annak, hogy érdekelt helyről az ellenkezőt állítják.

Hiszzen a *Linotype* jobb lehet, ámde ára kétszeres és hogy ennek megfelelően kétszeres, vagy általában több munkát végezne, teljesen ki van zárva, mert a szedőnek csaknem ugyanazokat a készülékeket kell kezelnie.

A *Monoline* ugyan alkalmas arra, hogy a szakembernek imponáljon, csakhogy a gyakorlati téren

működését és képességét illetőleg még igen kevés eredménnyel lépett föl és be kell várni, hogy a jövőben mit takaríthatunk meg mellette.

Kérdezni fogják azonban, hogy például Amerika miért alkalmazza eredménnyel a szedőgépeket és itt is csak *számítás* alapján férhetünk a kérdéshez bizonyítékokkal.

Amerikában köztudomás szerint éppen kétszer annyira a szedők bére, mint Ausztria-Magyarországban vagy Németországban, a többi költség azonban, nevezetesen

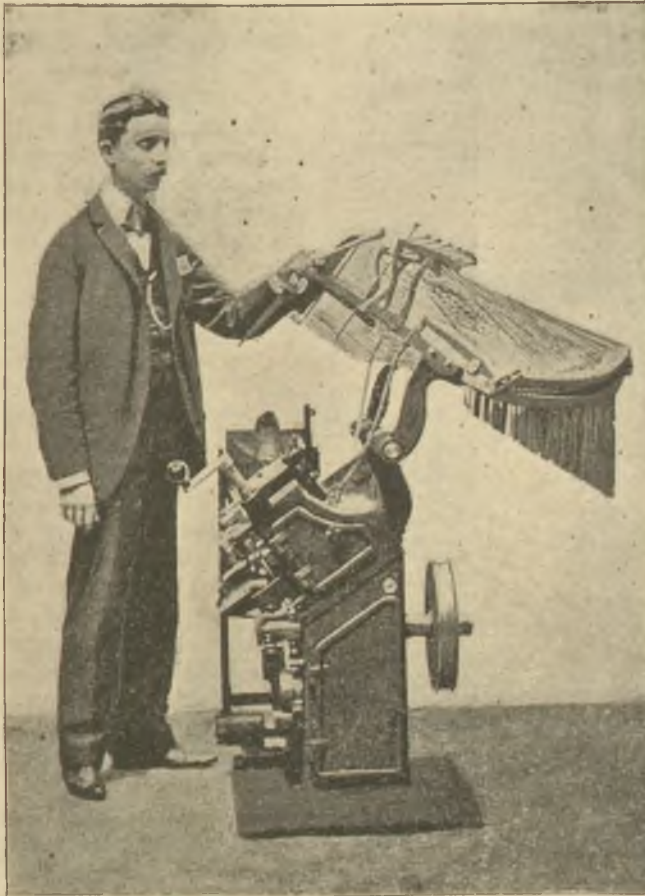
a gépek ára, a hozzá tartozó anyag stb. majdnem ugyanaz, mint itt nálunk és így a szedőgépek tiszta jövedelme a mi viszonyainkhoz képest 25% ra tehető. (*Bizonyítás:* A mi előirányzatunk szerint két szedőnek megfelelő 12 márka keret mellett a kezelő munkabére 6 m., törlesztés és egyéb költség szintén 6 m., összesen 12 márka. Amerikában kétszeres bér mellett 24 m. keret, a kezelő fizetése 12 m., egyéb költség 6 m., marad tiszta jövedelem 6 márka.)

Ehhez jön még az amerikaiak első elve: »az idő pénz« és pedig olyan erősen mindkét (munkaadó és munkás) részről, a mennyire ez nálunk — hál' Istennek — még megközelítőleg sem jutott érvényre. A szedő ott kereshet akár 100 márkát hetenkint, minél több, annál kedvesebb a munkaadónak, csak

sorok legyenek! Továbbá ama kifejezett törekvés, mindig a legújabbat bírhatni, különösen a gépipar terén, gyakran csábítja az amerikai embert arra, hogy itt-ott még hasznavehetetlent is szolgálatába szegődtessen, mi mellett azután előfordul, — *mint gyakran nálunk is* — hogy egy kis füllentésnek oda se nézzenek.

Ne feledjük még az amerikai lapok sajtósági szedés-módját, a mely körülmény a gépszédést határozottan alkalmasabbá teszi ott, mint a mi lapjainknál.

Előttem azért megfoghatatlan, hogy az itteni minimális bérek mellett hogyan válják jövedelmezővé a szedőgép, a mely a legjobb viszonyok között csak két ember helyett »teremt«, különösen, ha meggondolom, hogy a derék gépszedő igyekezni fog legalább másfélszeres munkabérré szert tenni erejét tönkretévő munkájáért a kézimunkással szemben, a mint hogy

A Typograph. (A matriczok elosztása.)

a gépszedők munkaárszabálya tényleg megfelelően magasabb is a rendes szedőárszabálynál.

Azért véleményem szerint a főnökök részéről még *nincsen ok arra*, hogy a szedőgépek beszerzésére okvetlenül gondolniok kellene és éppen olyan kevés okuk van a segédeknek a szedőgép kísértésétől félniök.

Az általam állítottakra vonatkozó szakfőnöki ellenérvélsre el vagyok készülve és ha az hasonló tárgyilagossággal fog folyni, véleményemet majd ezekre is elmondom. (P. G., Berlin.)

Ehez az alapos megbeszéléshez, vagy mint a berlini kolléga hozzánk intézett soraiban mondja: »Időszerű elmélgedések«-hez nincs mit hozzátennünk. Egyik nagy nyomdákban — mint halljuk — már működik is a Typograph, a másokban szintén nemsokára üzemben lesz az; meglássuk, nagyobb eredménnyel-e, mint Berlinben?

Mi alig hiszszük.

T.

Czímerünkről és egyébről.

III.

A nyomdász-jelvényekről.

(Vége.)

A művelt nyugot nagy könyvnyomató-családjai közt kivált a németalföldi Elzevirek (Leida és Amsterdam városokban működtek 1583-tól 1680-ig) egymásután következett családtagjai használtak különböző képleteket ábrázoló jelvényeket, melyek magyarázata mai napig sok fejtörést okoz a szaktudósoknak. Ezen jelvényeken többnyire egy lombdús fa* látható, mely

1. ábra.

Faulmann Károly szerint szilfa volna (németül: Ulme, holland nyelven: elze); egy másik Elzevir-jelvényen égő fa-garmadát látunk, melyet Faulmann Ulmenfeuer (holland nyelven: Ulme = elze, Feuer = vüür) szóval magya-

ráz. Viszont Mayer Antal dr. az Elzevir-jelvényben levő fát egyszerűen olajfának mondja. A mi tulajdonunkban van egy Elzevir-kiadás a következő impresszummal: »Amstelodami, [Apud Ludovicum & Danielem Elzevirios | Clō Ioc LXII*«.», melynek jelvényét az 1. sz. ábrában mutatjuk be olvasóinknak. Ez az ábra — úgy látszik — inkább Mayer felfogását igazolja, t. i. hogy itt olajfával van dolgunk. Különbösen nagyon bajos az ily képrejtvényeknek helyes magyarázata s akárhány jónévi szakember követett el már tévedést e téren ***

* Elzevir Izsák (1617—1628.) jelvényén a fa törzse szőlővel van befutva.

** 1662.

*** Ilyen, minden valószínűség szerint hamis értelmezést követünk mi is el multikori közleményünkben, midőn azt az állítást koczkatattuk, hogy az 5. ábrában közölt Breuer-nyomdai jelvény Diogenest tünteti fel, holott az — lapunk egyik helybeli olvasójának magyarázata szerint — a nyomda-alapító Breuer Lórinccnek névpatronu-

Visszatérve hazai nyomdászatunk körébe, a mult évi millenáris történelmi kiállításban szemünkbe ötlött régi könyvnyomatóink egyik kiváló személyének,

Szenczi Kertész Ábrahámnak, egy 1640-ben Nagyváradon megjelent munkája: *Az keresztyéni hitnek ágazatiról való prédikációknak tárháza*. Mint-hogy Sz. Kertész Ábrahám ezen esztendőben, vagyis 1640-ben állította csak fel nyomdáját Váradon, úgy e könyv működésének egyik legelső terméke, a mi különben a gondosan

2. ábra.

előállított címlapon észre is vehető. Az oktávalakú cím csinos rozettákból alkotott széles keretbe van foglalva s a fősorok vörös színben nyomtatva, az impresszum pedig a cím soroktól a 2. ábránkban látható vignetta által van elválasztva. Ez az alabárdos oroszlán rögtön feltűnt nekünk és úgy emlékeztünk, hogy ugyancsak e vignettát láttuk Illosvai Péternek Tholdi Miklós cselekedeteiről szóló, Kolozsvárott 1673-ban megjelent munkáján is. Utóbbi könyv a kolozsvári ref. nyomdának terméke; minthogy pedig tudjuk, hogy Sz. Kertész Á. nyomdájának fölszerelése ebben az időben a ref. nyomda birtokába került, ennél fogva világos, hogy itt a Sz. K. Á. tulajdonát képezett vignettát felhasználták, még pedig egészen önkényesen, éppen csak díszítés gyanánt, mert Illosvai érintett munkájának egyik korábbi, Lőcsén 1620-ban megjelent kiadásán a címlapon egészen más vignettát, t. i. két egymás ellen rontó, harczó lovas vitézt találtunk ábrázolva. Ennél fogva az alabárdos oroszlánnak nincsen közelebbi jelentősége Illosvai kolozsvári könyvében, van azonban — nézetünk szerint — igenis jelentősége Sz. Kertész Ábrahámnak 1640. évbéli váradai termékén.

Utánjárásunkra annyit sikerült megtudnunk, hogy régente Nagyvárad városbírája pecsétjében szintén használta a megfelelő körülírással az alabárdos oroszlán alakját. Közélfekvőnek látszik itt e szerint a föltevés, hogy Sz. K. Á. vignettájával ugyanoly jelvényt akart adni nyomdátóműhelyének, minővel a debreczeni nyomda birt, midőn a város címerét, a zászlós bárányt választotta jelvényéül. Ez különben csak újmutatás akar lenni a jelzett irányban való továbbkutatásra.

3. ábra.

sát, a szent Laurentiust ábrázolja, ki Spanyolországban szenvedett vértanúhalált tüzes rostélyon történt elégetés által. Így tehát ama primitív rajzú tárgyban, mit az ábrán látható emberi alak kezében tart, nem lámpást, hanem rostélyt kell keresnünk. — Az ugyanott közzétett Heltai Gáspár jelvényét tartalmazó fejdíszben látható jobboldali koszorúban foglalt kép pedig — mint *Ruzicska Gyula* kolozsvári szaktárs nekünk írja — Kolozsvár város címerét ábrázolja, a várkapu fölött álló három bástyatornyot. E magyarázat helyességét elismerve, elesik minden további kombináció, melyet e képhez mult számunkban fűztünk.

Régi nyomdászatunk egy másik nagy alakja, a nehéz küzdelmeket végigharczott *Tótfalusi Kis Miklós*, szintén szép jelvénynyel birt, mely beszédes tanúságot tesz Tótfalusi egyszerű, de nemes érzésű egyéniségéről. Pecsétjén ugyanis neve: NICOL. TOTFALVSI körülírásával, egy kis nefelejts-virágot használt. Ugyanazt találjuk a 3. sz. alatt bemutatott alakban saját szerzeményű munkáin is, így az 1697-ben Kolozsvárott megjelent *Síralmas Panas* címűn.

4. ábra.

Az epigonoknak már csak az anyagiság vala éltető elemök.

A tavalyi történelmi kiállításon látható volt Nagy-Szeben hírneves nyomdája, *ifj. Hochmeister Mártonnak* jelvénye is egy általa előállított könyvön. A jelvény egy négyszöget képező emlékkövet ábrázolt, melynek fedőlapján Merkur ismert pálczája és szétszórt könyvlapok láthatók, míg a kő homlokán, guirlandok által bekerítve, a mester monogramját találjuk *M* és *II* betűkből kombinálva.

A *budai kir. egyetemi* nyomda pecsétjét a jelen század első felében a magyar címér képezte, két álló angyal által oldalt környezve, következő körülírással: Sigillum Typographiae Universitatis Regiae.

Az újabb kor nyomdászvignettái közül bemutatjuk a 4. számú ábránkban a Vácson 1875-ben megjelent *A vácsi könyvnyomdászat története* című füzetet díszítő s Gutenberg találmányát allegoriában dicsőítő képet. Viruljon a vácsi nyomda folyton-folyvást e szép jelvény mellett!

Tárgyunkkal eszményi összefüggésben állónak véljük itt kitérni egy ritka szép újabbkori nyomdász-címér ismertetésére, melylyel a királyi kegy testületünk egyik legkiválóbb tagját, lovag *Falk Zsigmond* kir. tanácsost és a Pesti könyvnyomda részvénytársaság nagyerdemű vezérigazgatóját tüntette ki 1879-ben, a vaskoronarenddel járó nemesi rangra emelése alkalmával.

A hazai nyomdásztörténet nagyon kevés ily kitüntetést tud felmutatni. Ha egy évszázadig tekintünk vissza, azt látjuk, hogy e hosszú idő folyamán csak hat ily eset adta magát elő.

Mint első megemlíthető itt a Bécsbe szakadt, idővel teljesen elosztrákosodott *Trattner János Tamás* hazánkfia († 1798. július 31-én 81 éves életkorában), ki Mária Terézia királynő által lónemességgel kitüntetve s kinek családi neve ezáltal a nemesi rangot jelző *n* betűvel megtoldván, németül így hangzott:

Johann Thomas Edler von Trattner; később II. Lipót király a magyar nemességgel is felruházta Trattner.

Következett ezután *Landerer János Mihály* († 1795. esztendőben 70. évében) kitüntetése II. József császár által, *fűsküti* nemesi előnévvel.

Harmadik helyen áll *ifj. (vagy pesti) Trattner János Tamás*, az előbbi Trattner pesti üzletének örököse és testvérfia († 1824. márczius 24-én 34-ik életévében), kit Ferencz király *petrózai* előnévvel emelt magyar nemesi rangra.

Ugyancsak Ferencz király nevezte ki *ifj. Hochmeister Márton* nagyszebeni nyomdászt (meghalt 1837-ben 70 éves életkorában) nemesnek.

Az 1867-ben beköszöntött alkotmányos érában idősb *Emich Gusztáv* († 1869. április 3-án 55-ik életévében) lón kitüntetve a magyar nemesi ranggal *emőkei* előnévvel.

Azután pedig *Falk Zsigmondot* (szül. 1831. április 27-én Pesten) érte a ritka kitüntetés 1879-ben.

A Falk-család címere áll egy kék és arany által négy részre osztott pajzsból, rézsutosan átszelve egy, két ezüst lilium közepén levő arany csillaggal fűszerelt vörös pánttal. A felső jobb, úgy mint az alsó bal mezőben egy befelé fordult arany sólyom vörös kővel ékesített arany gyűrűvel a csőrében. A címerpajzs fő szélén két koronás harci sisak pihen, melyek jobb felén levőjéről kék, a bal felőliről vörös, egyforma arany alátételű takaró lóg le. A jobboldali sisak-koronán egy befelé fordult, röpülésre kész s a felső mezőben levőhöz hasonló gyűrűs sólyom áll, a baloldaliból egy vörös nyelvű s vörös szárnyú griff emelkedik ki, két arany nyelvű fekete nyomólabdát ütve össze maga előtt. (5. ábra.)

Mínthogy a vaskorona-rend osztrák rend, a lovagi rang és címér adományozásának levele eredeti német szövegében következőképen hangzik:

Wir Franz Josef I. von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich, Apostolischer König von Ungarn, König von Böhmen, Dalmatien, Croatien, Slavonien etc. haben mit Unserer kaiserlichen Entschliessung vom 11. März 1879 Unseren lieben und getreuen *Sigmund Falk*, geboren zu Budapest 1831, Director der Pester Buchdruckerei-Actien-Gesellschaft, k. ung. Commercierrath, Ritter unseres Franz Josef-Ordens und des französischen Ordens der Ehrenlegion, durch Verleihung des Ordens der Eisernen Krone III. Classe ausgezeichnet. Nachdem nun derselbe auf Grund der Statuten dieses Unseres Ritter-Ordens um die Erhebung in den Ritterstand gebeten hat, haben Wir uns in Unserer kaiserl. und königl. Machtvollkommenheit bewogen gefunden, ihm sammt seinen ehelichen Nachkommen den Ritterstand zu verleihen und zu gestatten, dass *Sigmund* Ritter von *Falk* sowie seine ehelichen Nachkommen sich der nach dem Gesetze mit dem Ritterstande verbundenen Rechte

5. ábra.

6. ábra.

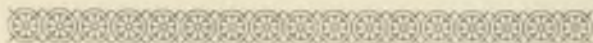
erfreuen und insbesondere sich des nachstehend beschriebenen Wappens bedienen dürfen, als: ein von Blau und Gold gevierteter Schild, schräglings durchzogen von einem rothen, mit einem goldenen Sterne zwischen zwei silbernen Lilien belegten Balken. In dem oberen rechten, sowie im unteren linken Felde ein goldener, einwärts stehender Falke mit einem goldenen Ringe, welchen ein rother Stein zierte, im Schnabel. Auf dem Haupttrande des Schildes ruhen zwei gekrönte Turnierhelme, von dem rechtsseitigen hängen blaue, von dem linksseitigen rothe, insgesamt mit Gold unterlegte Decken herab. Auf der Helmkrone zur Rechten steht einwärts zum Fluge geschickt ein — dem im Schilde vorkommenden ähnlicher — Falke mit Ring und aus jener zur Linken wächst ein goldener, roth bezungter und bewehrter Greiff mit rothen Flügeln hervor, zwei schwarze Buchdruckerballen auf goldenen Griffen vor sich zusammensstossend. Zur Beurkundung dessen haben Wir gegenwärtiges Diplom mit Unserem kaiserlichen Namen eigenhändig unterzeichnet und Unsern kaiserl. Majestätssiegel beifügen lassen — stb. stb.

Végezetül bemutatunk még 6. sz. ábránkban egy jelenkori jelvényt, a magyar könyvkiadókét, melynek szép alkotásrészei bővebb magyarázatra nem szorulnak.

Nagyobb kiadó-üzleteink is használnak ily jelvényeket; így eléggé ismeretes a Franklín-társulaté, mely azonkívül házi nyomtatványain Franklin Benjamin arczképét is alkalmazza. Ismeretesek továbbá a M. Tud. Akadémia kiadói jelvénye, valamint az Athenaeum, a Pallas-nyomda meg a Ráth Mór cég jelei, mely utóbbi a cégalapító nevének monogrammját, az alapítási évet (1857) és egy latin mondáson (Spe et labore) kívül a váci-utcza vastuskót is föltünteti, mint az üzlet alapításának helyét.

Ezzel befejezhetőnek véljük a jelen tárgy fölötti ismertetést, melynek megírásához *Major István* szakértársunknak a nyomdász-czímerről szóló czikke adta meg az impulzust.

Faragó.

Magyar Iparművészet.

E cím alatt a *Magyar Iparművészeti Társulat* kiadásában kéthavonként megjelenő folyóirat látott napvilágot az elmúlt hóban.

Mint a cím clég érthetően kifejezi s a szerkesztő programjában is hangsúlyozza, a folyóirat célja: »a művészi alkotások iránt az érdeklődést minél általánosabbá tenni, előmozdítani mindent, a mi feltétele, hogy hazai iparunk művészileg fejlődjék és a jó ízléssel, a szép formákkal együtt, sőt azok által a nemzet gazdagságának egyik forrása és a magyar faj lételének egyik biztosítéka legyen«.

Ha tehát e folyóirat a művészi ipar szolgálatába állott, úgy közvetve a nyomdaiparnak is tért kell engednie, hogy bemutatthassa: hová fejlődött, minő az ízlése, de legkivált azért, hogy a tárgynak megfelelőe maga a nyomdaipar is.

Csupán ez az egy gondolat készített arra, hogy cikkemet megírjam.

Minél többször lapozom végig ez első füzetet, annál jobban gyönyörűségemet találok abban, hogy az egész munkán végigvonul a szépre való törekvés s a mi

még ennél is nagyobb érdem (mert e nélkül ez ma már nem megy!), anyagi áldozatot sem sajnáltak, hogy e mű a közönségesnél, a sablonszerűnél jóval felül emelkedjék. De meg az első füzet arról is meggyőző bennünket, hogy igen nagy hasznára lesz még a magyar stílnak, a mivel régi vágyunkat hozza mindközelebb a megvalósulás felé.

Sajnosan kell azonban megjegyeznem, hogy a füzetben igen meglátszik a laikus befolyás. E kijelentéssel én nem szándékozom bárkinek is a tehetségét csak hajszályival is kisebbiteni, de a műben oly dolgok fordulnak elő, a mit nyomdászati szempontból hibának tartunk s a mit egy nyomdász csak nagyritkán követ el.

Ezért ne vegyék tőlem zokon, hogy e művel nyomdászati szempontból bővebben foglalkozom s legyenek meggyőződve arról, hogy a mily nemes intenczióval indították meg e folyóiratot, épp olyan jóakarattal vezet engem is kritikámban: emelni, nagygyá, erőssé, a külföldivel egyenrangúvá tenni mindazt, a mi hazai.

De lássuk magát a könyvet.

Az általános az összbemutató tetszetős, szép, gazdag. Gazdagnak azért mondom, mert a térrel nem fukarkodtak s a szép negyedréta alakú mű egészen albumszerű. Nagy szél, a címek tág beosztása bőkezűségre vall ugyan, de a jelen esetben hátrány. A negyedrét különösen megköveteli, hogy a szedés teljesen hozzásimuljon s eredeti alakjából mit se vegyen el, mert a legcsekélyebb eltérés is nagyon megboszulja magát az alaki szép rovására. Nézzük meg csak a telt oldalakat, a negyedrét alak eltűnik egészen s szembeötölően mered felénk a nagy nyolczadrétalak. Ha két ciceróval szélesebbre szedetik s egy sorral meghosszabbítják az oldalakat, úgy alakban csak nyert volna a mű.

A használt szövegbetű román mediaeval, hozzávaló kursiv a kiemelő betű. Magáról a szedéstről kevés a mondanivaló. Szép, gondos. A szavak között lehető egyenletes a beosztás. A kötőjelekre is figyelmet fordítottak, bár tipografai hibás az ilyen szóelválasztás: iparművészet, kiál-litandó (4. oldal). A kezdősoroknál is kevés az egy négyzettel való behúzás. Még egy négyzet nem ártana.

A borítékcím ideiglenes ugyan, de egy kis átalakítás ráférne. Túl sok rajta a sor, a minek természetes következménye, hogy egyik a másikat üti agyon és sok a felesleges üres tér. Talán nem kaptak volna hajba az iparművészeti muzeum és az iparművészeti társulat vezetői, ha a két sort felcserélik, sőt a kultuszminiszter úr sem apprehendált volna meg, ha azt a megbízó sort a borítékról elhagyják s így a szerkesztőt és főmunkatársat egy sorba állíthatják. Ezzel megnyerték volna azt, hogy a főcím két sora lejjebb jöhet, a sorok összeállítására szabatosabb s a mi a legfőbb: nem kellett volna annyira szorítani s a betűk tarkasága sem bántaná a szemet.

Az első oldalon újítást találunk. A folyóirat fejében nincs vonallal elválasztva a szövegtől, a mi pedig mindekkoráig általános szokás volt. Ez végtére ízlés dolga. De akkor az sem engedhető meg, hogy az utána következő címnél felül majdnem annyi a beosztás, mint a szöveg és cím között. Sőt arról is meg

vagyok győződve, hogy a cím sokkal jobban venné ki magát, ha egy sorba volna szedve, mintsem ily erősen ritkítva. Megérdemelné, hogy külön e célra metszessenek egy fejet.

A cikkek címei félkövér bécsi mediaeval verzálból vannak szedve. Sokkal megfelelőbb lenne a szövegbetű mital nagysága, de kurrentből — az egyöntetőség és szépség kedvéért. De erősnek találok az oldalcímek betűjét is. Kisebb és fehérebb jobb lenne.

A 31. oldal szedése egészen fent kezdődik. Ez kezdő oldal s mivel sem tudom indokolni, hogy ugyanoly magasságban kezdődjék, mintha az egy másik folytatása lenne.

A 32. oldaltól kezdve kétfelé vannak osztva a kolumnák. Nem találják a hasábvonalakat feleslegesnek? Én bizony annak tartom. Ugyancsak ezen az oldalon az első sor nincs behúzva, de a befejező sor sincs középre zárva. Ezt a korrektor úr is észrevehette volna.

A 40. oldal táblázatát ajánlom a szedője figyelmébe. Vajjon megfelelőnek tartja-e, hogy a táblázat címe kisebb, mint az aláírások? Vagy helyesnek tartja azt, hogy a keretvonal nyolczadpetit fekete, míg a választóvonal negyedpetit egész fekete?

A 41. oldalra jutott a legmagasabb fejléc. Ennek a kedvéért aztán a szedést össze kellett lapítani. Pedig épp itt két sor cím van. Ilyenre is jó olykor gondolni.

A klisékről szóljunk még egypár szót. Megvallom, tartok tőle, hogy kritikámért haragot fogok magamra vonni. De higgyék el, igen szeretném, ha nem találnék az egész műben hibát s kimondhatatlan örömet okozna, ha minden lelkiismeretfurdalás nélkül irhatnám ide: »hármely külföldi e fajta művel bátran kiállja a versenyt«.

Nem tudom, kinek a hibája: a fényképészé-e, avagy a cinkografusé? Azt hiszem, mind a kettő bűnös. A klisék kivétel nélkül feketék, hogy úgy mondjam: sűrűek. Az első tekintetre kielégítő, a mennyiben az erős árnyék miatt a papírról szépen kidomborodik, de annál rosszabb a részletekre, mert az apró-cseprő díszek, alakok egészen elmosódnak, elvesznek, az amorették orrocskái lepiszúlnak a nagy sötétségben. Sőt a 32. oldal szobra valóságos fekete pamacsokká válik. A cinkografusnak mindig tudnia kell, hogy nyomdai sokszorosításhoz veszi fel képét s éppen azért igyekezzen azt a lehetőségig világosan tartani, kerülni az erős árnyékolást, mert nemcsak megnehezíti, sőt elrontja a nyomó munkáját, de a sötét s így sűrű pontozatokból álló klisék kezelése igen nehéz s szövegben való alkalmazása kockára teszi az egész művet.

Nem okolom tehát a gépmestert a nyomás feketeségeért, sőt dicséret illeti, hogy a fősúlyt a nyomásnál a klisékre helyezte.

Még a fejléceket és záródíszeket említem fel. Valamennyi mintának van felvéve s így azok helyes vagy helytelen alkalmazásáról hallgatok. De igaz örömet fejezem ki, hogy a magyar stílt használatba vették, alkalmazták s hogy művészeink ily szép és változatos díszeket hoztak létre. Ha így folytatják, mégis csak meg fogják teremteni a magyar díszítő-művészetet.

Ezekben foglaltam össze észrevételeimet a *Magyar*

Iparművészet első füzeteről s habár hibái is vannak, de ha a három tényező: nyomda, szerkesztő és cinkografus egyetértenek, úgy el fognak enyészni ezek a hibák s egy tökéletes, szép munkát fognak a könyvpiacra adni — a mi gyönyörűségünkre.

És hogy az Athenaeum miért nem feleltethet meg hajszálnyi pontossággal a követelményeknek, annak okát kénytelen vagyok abban keresni, hogy talán a szedő teremtőerejét figyelembe sem vették.

Pedig a szedő is valaki ám! V—i Stanoj.

A reklámok.*

Magadhatatlan, hogy nem létezik szünet a világ működésében; ki-ki igyekszik haladni s tétovázót mások hozzák mozgásba. Ha alszunk, csak látszólag pihenünk, mert akkor is dolgozik bennünk egy másfajta világ. Így van ez az egész földtekén éjnek idején. A gőz által hajtott vasuti kocsik szédületes gyorsasággal szelik át a végtelennek látszó területeket, óriási nagy hajók keresztül-kasul járnak a messze oceánt, a felhők végigszáguldoznak a rengeteg világűrt. Nappal pedig milliúszor meghatványozódik az élet. Hogy milyen ez az élet, azt tudja mindenki, ki éles megfigyelő tehetséggel van megáldva. Napfölkeltével ezrével láthatjuk a műhelyekbe tartó munkásokat és ilyenkor oly sürgésforgást észlelhetünk, mint valamely hangyabolyban. Így van ez nálunk nyomdászoknál is, mint a kik már számottevő tényezőt képezünk a mai termelési életben. Érdekes és változatos munka folyik körülötünk. Az ólomkatonák egymásután tagozódnak sorokba, ezek viszont tömör testekké válnak és így kerülnek a gépekbe, mely utóbbiak aztán az elme szüleményeit olvasható papiros formájában szerteröpitik a nagy világba. Így dolgoznak a hirlapokat és könyveket előállító műhelyekben. A hirlapok, melyekkel a nagy közönséget szünet nélkül elárasztják, többé-kevésbé hirdetésekkel telvél, melyek lényegökben csupa reklámok, szintúgy találunk ily hirdetéseket ma már — kevés kivétellel — minden könyvben. Ha tovább fürkészünk, úgy találjuk, hogy valamennyi az iparos és kereskedelmi életet szolgáló nyomtatvány, ezer és ezerféle alakjában, mind nem egyéb, mint reklám és újra csak reklám!...

Mondhatjuk tehát, hogy a reklám képezi a nyomdászat speciális dominiumát. S mégis azt vesszük észre, hogy mi magunk még mindig nem becsüljük azt értéke szerint. Jelen cikkünk feladata, hosszú évi tapasztalataink alapján, tekintettel a reklámok nagy fontosságára, újmutatásokat nyújtani azok hatásosabb módon való érvényesítésére.

* Ezt a cikket *Watzulik M. Albin* jelesképzettségű szakértársunk ezélt két évvel írta a Zachrisson-féle svéd nyomdász-almanach számára, melyből aztán átvette egy német szaklap. *Watzulik* szakértársunk volt szives nekünk a cikk további folytatásaiban közzeleendő metszvényeket átengedni, mely körülmény abba a helyzetbe juttatott bennünket, hogy mi is közölhetjük, annál inkább, mert tárgya ma is aktualitással bír. Szerk.

Nagy baj az, hogy nyomdatulajdonosaink nagy többsége még mindig abban a hiedelemben él, hogy megélhet minden reklám-csinálás nélkül is, miután a rendelő publikum a nélkül is fölkeresi őt. Ez téves fölfogás, mely magamagát boszulja meg. A vevő közönség izlése hanyagságunk következtében eltompul, a mi annál szembeötlőbb, ha a reklámnak más iparágak terén való messzeható befolyását vesszük szemügyre.

Nyomatványaink többnyire unalmas egyformaságban vannak kiállítva, sokszor nemcsak komor külsőt mutatnak, hanem hevenyészettek és hatástalanok. Az egyformaság nem képes érdeklődést kelteni és rendszeren eltömpítja a jobb iránt való érzéket.

E tekintetben az amerikaiak egészen másképen bannak el nyomtatványaikkal. Állítanak ugyan ottan is némely dolgot egyszerűen és nemes izléssel ki, de csak olyant, mely e kiállítást megkívánja és mert tudják, hogy sokszor a helyénvaló egyszerűséggel is lehet sikert felmutatni.

Ha valamely körözvényt vagy prospektust kapunk, jól tesszük, ha a megrendelőnek előbb mintául bemutatunk néhány különböző stílusban vagy jellegben

tartott ily nyomtatványt, megtudandó azzal a megrendelő gusztusát, mi által elébe vágunk a sokszor előforduló szedésváltoztatásnak.

Elavultnak és impraktikusnak tartom az ilyféle nyomtatványt a régi szedésmodorban való előállítását; ellenkezőleg, azon kell lennünk, hogy a munkát minél hatásosabbá alakítsuk, miért is tanácsos, mielőtt a munkához fognánk, hogy abból papirosra vagy a szedőhajón vázlatot rajzoljunk, a mi nagyon elősegíti a helyes munkálkodást.

Fontos itt a fősorokat kellőképpen érvényre juttatni; sok nyomtatványon azonban a fősorok roppant szerényen vannak kitüntetve, olyannyira, hogy a többi, mellékes rendeltetésű sorok domináló helyzethez jutnak. Ha ilyen fonák összeállítást még azzal tetézzük, hogy kopott betűket használunk és a szöveget sem tudjuk annak rendje szerint az olvasónak tetszetős módon bemutatni, akkor ne csodálkozzunk azon, ha az olyan munkát végző nyomdától lassan-lassan elpártol a rendelő közönség.

Mennyire tudják az amerikai nyomdászok, illetőleg a rendelők nyomtatványaikat hatásosan, reklám-céljaiknak megfelelően, minél kiabálóbban előállítani, bizonyítja a számos termék, melyeket amerikai utam alkalmával gyűjtöttem.

Itt vannak például a vasutársaságok, melyek nyomtatványaikat, menetrendi könyveiket a legkülönbözőbb alakokban és legdíszesebb kivitelben mindenkinek ingyen osztogatják, akár az indóházakban, akár az ügy-

nökségi irodákban. (Mellékelten bemutatunk egy, három színben nyomtatott, füzet alakban megjelent amerikai vasuti prospektusból átvett fejdíszet.) Ily pompásan kiállított olvasmányokkal valósággal elárasztják ott az utazókat. Az amerikai kormány is így cselekszik, midőn gazdagon illusztrált brosürokban igyekszik a kivándorlókat bizonyos helyeken való letelepedésre rábírn. A képek sokszor csábítóan szép kivitelűek, sokszor igazi amerikai módon rikitóan és drasztikusan előállítottak. Az ilyen amerikai nyomtatványok egyaránt hívják ki szemünk és képzeletünk figyelmét oly élénkséggel, minőhöz mi európaiak távolról sem vagyunk szokva. Azonban nem csupán a vasutársaságok csinálnak ily módon céljaiknak reklámot, hanem valamennyi iparág, mely a nagyközönség támogatására van utalva.

Watzulik M. Albin.

(Folytatása következik.)

Székes fővárosi nyomda.

Már jóval ezelőtt rámutattunk ama lankadatlan törekvésekre, melyek nagyrészt, talán kizárólag is, személyes ambícióból eredve, minden áron el akarják érni, vagy egyelőre legalább megközelíteni egy nagy városi nyomda megteremtését. És úgy látszik, hogy bizonyos körökben kedveznek eme törekvéseknek, másként nem olvashatnánk minden untalan, hogy most ezen, majd meg azon a czímen kisebb-nagyobb összegeket szavaznak meg a könyvnyomda nagyobbítására; de nem is így, hanem a könyvnyomdának *könyv-* és *könyvnyomda* jellegűvé változtatására.

Csak nemrég olvastunk egy ilyen 4000 forintos felszerelési összegről, melyet azon a czímen szavaztak meg, hogy a vásárcsarnoki árjegyzéket házi kezelésben *olcsóbban* (?) állíthassák elő és most már a kitűzött cél egész határozott alakban nyilvánul a lapokat e napokban végigjárt ama hirben, hogy *könyvnyomdai* felszerelésre a tanácstól 10.240 forintot kérnek.

No hát, hogy ez csak a kezdet kezdete, azt a szakember azonnal fogja tudni. Egy fővárosi könyvnyomda tízezerforintos felszereléssel! Vajjon mit akarnak ezzel, a célhoz arányítva neveltséges berendezésű nyomdával kezdeni? Hát persze, érteni kell a dolgot. Egy nyolczvan- vagy százezerforintos indítványt nem lehet előállítani, mert ettől mégis csak visszariadna minden forum. Tízezer forint már könnyen keresztülcuszik, pláne így a nyári szünetben; mikor aztán ez a befektetés megvan, könnyű rámutatni, hogy ha gyümölcsözővé akarják azt tenni, fejleszteni kell. A trójai fa-ló esetének a megisméltése ez az egész dolog.

És milyen mézes madzagra kötve! Huszonöt százalékkal lesznek majd a város nyomtatványai olcsóbban előállítva, mint eddig, mondja az indokolás. Micsoda pénzt spórolnak majd itt meg! Hát mi csak azt mondjuk erre, hogy nem 25% megtakarítás, de 50% ráfizetés lesz ennek a vége. Nagyon jól tudjuk, hogyan kezelik az ilyen hatósági iparvállalatokat; az a nagy hivatalnoki státusz, a mely a sokszor majdnem kisebb

számú dolgozó, tehát kereső személyzet nyakára ül, megemésztí nemcsak az elérhető nyereséget, de még meg is drágítja a munkát a magánvállalat áraival szemben.

És aztán mi szüksége van a fővárosnak arra, hogy beálljon társnak az állam mellé ama nemes célban, hogy elvenni adó fejében az iparos polgárok forintjait igen jó, de hogy e forintok előteremtésére segítsen neki a módot megadni, az nem jó, sőt ez a nemes intenció egészen odáig megy, hogy lehetőleg ki kell venni a kezükből a kenyérkereseti eszközt is, nehogy iparunk fejlődése túltengésbe csapjon át.

Hiszen most már nem elég az államnyomda, egyetemi nyomda; most már van államvasúti nyomda, posta-nyomda, javító-intézeti nyomda, fegyházi nyomda és isten a megmondhatója, még miféle nyomda. Most jön a fővárosi nyomda, és pedig azzal a célzattal, hogy minden nyomtatványát házi kezelésben készítsen. Hát ehhez először is nagy berendezés kell; nem tízezer forint, hanem tízszer annyi. A főváros munkájának végzéséhez állandóan több gép szükséges; szedő igen gyakran meggyőzi kettő-három, de máskor megint heteken keresztül 20—30 szedőt is foglalkoztat, sőt igénybe vesz ugyanennyit sokszor csak 48 órára is, még pedig mulaszthatlanul. Ebből az következik, hogy állandóan nagyobb számú személyzetet kell tartani. Mit csinálnak aztán a nagy személyzettel, ha nincs saját munkájuk? Talán ellátják őket idegen munkákkal? Versenyre kelnek a magánnyomdákkal s elvállalják majd az idegen nyomtatványokat is azzal a bizonyos »25⁰/o«-kal olcsóbban? Hát ebben a nyomtatványdrága világban csak az hiányzik, hogy előáll a főváros maga s fölveszi a versenyt saját adófizető polgáraival szemben és segít limitálni az árakat.

Nem régiben Bécsben próbálták meg ezt a históriát, csak hogy ott a főnökegyesület azonnal akcióba lépett s meg is lett férfias, határozott föllépésének eredménye; a nemes eszme dicsőségesen elbukott.

Úgy tudjuk, Budapesten is van főnökegyesület; itt az ideje, hogy életjelt adjon magáról. Ezeknek a maniakus törekvéseknek, melyek beteges személyes becsvágyból indulnak ki, mindenkorra gátat kell vetni; árt ez nemcsak a főnököknek, de, tapasztalatból tudjuk, hogy a munkásokra sem hasznos, mert a sok hivatalnok fizetését a munkás keserves bérének akarják megspórolni. Lépjön föl a főnökegyesület erélyesen s minden felhasználható törvényes eszközzel igyekezzék visszalóditani az ideák országába ezt a létesítendő fővárosi könyvnyomdát. Ezzel a fővárosnak magának is szolgálatot tesz, a nyomdászipart pedig megmenti egy újabb kórtól, mely csak tönkretenni segítené azt a csekély igyekezetet is, mely a fejlődés útja felé irányul.

T. J.

addig fárasztólag hatna egy szaklap olvasóira, mindamelllett is, míg e dolgozat kapcsán, ugyancsak a magyar nyelv érdekében egy indítványt pendítenék meg e helyen, szabadjon csak egész röviden hivatkoznom még egyes esetekre, melyek azok közé az esetek közé sorozódnak, miket eddig is felsoroltam s melyek csak annál nyomósabb érvekül lépnek fel ama nézetem mellett, mit röviddel alább adok elő.

Az eddig előadottakból is láttuk, hogy a magyar nyelv terén úgyszólván, »a hány ház, annyi szokás«, mindenki másfelé öröl; a mi végtére nem lenne éppen olyan nagy baj a közönségnél, ha ugyan e számtalan örölési mód, hogy már így fejezzem ki magamat, nem lenne ártalmára egy olyan osztálynak, mely a — mondjuk — magyar nyelv alapján keresi meg kenyerét s mely éppen e különféle örölési mód következtében sok kellemetlenségnek van munkája közben kitéve és igen-igen sok esetben, a nélkül, hogy az illető tehetne róla, a »jó munkás« elnevezéstől fosztja meg az illetőt.

Jól tudom, hogy valamely nyelv tisztítása, átalakítása nem egy év, sem egy nemzedék feladata; ahhoz évszázadok és nemzedékek letünése kell, hogy egyes megrögzött rossz szokások, ferde nézetek, hibás kirások jó és helyes szavakkal cseréltesse fel. De mikor ezt tudom, akkor tudom azt is, hogy minden egyes embernek kötelessége a tökéletesedéshez, a tiszta fogalom megteremtéséhez hozzájárulni, kétszeres kötelessége pedig ez azoknak, kik ezzel kenyerüket szerzik meg, hogy — ha ehhez kellő értelmi műveltséggel rendelkeznek — összetömörülve együtt hassanak oda, hogy egyes kétes avagy hibás kérdésben összejövve, vita, esetleg elismert szakember útján állapítsák meg a helyes utat ama szó életében, mely a nézeteltérésekre okot szolgáltatott.

S ez lenne a *korrektorok egyesülete*.

Egy ilyen kört kellene életre hívni s ezt, szerintem, leginkább a Szakkör tehetné meg kebelében, hol a korrektorok vagy korrektoraspiránsok egyes, már általam is felhozott esetet alapos bírálat és vita tárgyává tennének s ott határoznák el, tisztult nézetek alapján, hogy *szőlő* legyen-e a *szőlő* avagy *szőló* stb.

Ha, mondom, kétes lenne előttük a fogalom s megállapodásra jutni nem tudnának, elismert szaktekintély útján kellene megállapítani a helyes irányt és ezután kellene haladni a korrektoroknak, ezek után pedig a szedőknek.

Mert ne higyjék sem a korrektorok, sem a szedők, hogy ők a magyar nyelv terén nullák, nekik szavuk nincs; mert mindenki, az igaz, annyi, a mennyit nyújtani tud, de a szedők és korrektorok némelyike a magyar nyelv terén, melyen életüket töltik, mérvadó szakemberek.

A nyelvet is csak úgy lehet tisztítani, ha annak helyes fogalmát meg tudjuk magyarázni, ha tudjuk, hogy a *sír* nem mindegy ha *sír*, az *író* — *író*, az *evet* — *evett*, a *faló* — *fa-ló*, a *fed* — *fedd*, a *fen* — *fenn*, a *hónap* — *holnap*, a *hurok* — *húrok*, az *ir* — *ír* (*Ir*), *irt* — *írt*, *íz* — *íz*, *kín* — *kinn* (v. *künn*), *közé* — *közzé*, *len* — *lenn*, *meny* — *menj*, *mivel* — *mível*, *tol* — *toll*, *var* — *varr*, *zug* — *zúg*, *érte* — *értte* (*érette*), *vajuk* — *vajok*, *káruk* — *károk*, *hátrányuk* — *hátrányok*, *magok* — *ma-*

A szedő és korrektor.

(Folytatás és vége.)

Nem lehet célom, mert ezt e folyóirat szűk kerete sem engedi meg, hogy egész alaposan tárgyaljam a magyar nyelv terén dívó különböző eltéréseket és ferdeségeket, mivel ez, mig igen hosszúra terjedne,

guk stb. más ezer, példaképen itt fel nem sorolható szó és kifejezés.

Ha pedig nem tudjuk, azt nem szégyen megkérdezni, mert hiszen az a betűszedés legfő elvéhez tartozik, hogy ha már más nyelvvél hadilábon áll is a szedő vagy a korrektor, de legalább a magyar nyelvvél, annak értelmezésével tisztában legyen, azt értse alaposan és annak egyöntetű használatához minden erejéből, már a saját érdekében is, hozzájárulni igyekezzék.

Mert ne higgye senki, hogy helyesen van az úgy, ha X. például kommát tesz a közbevetett mondat közé, Y. pedig azt onnan kijavítja. Meg kell magyarázni mindkettőnek álláspontját, hogy miképen fogja fel s aztán dönteni a helyes elv, de nem szótöbbséggel, hanem a helyes, az elismert és a magyar nyelv természeté és helyes iránya által elfogadott alapon, hogy igenis, a magyar nyelv megköveteli azt, hogy a közbevetett mondat, mint olyan, mely nélkül a helyes értelem nem csorbul, csupán csak a helyesebb értelmezés végett használtatik, *komma* (,) avagy *vevő* vagy *minus* (—) *nyugjel* közé teendő és így tovább, s ha így teljes alaposággal hétről-hétre, hónapról-hónapra, évről-évre elfogadnak egy-egy tisztult nézetű szót, vagy jelet, akkor aztán idővel átmegy ez a nagyközönség vérebe is s ha más hasznot nem is érnek el vele, de azt igen, hogy a nyomdaműhely nem lesz kitéve annak, a hol a nyelv tekintetében egyöntetűen nem lehet oktatni sem a tanulókat s nem lehet dolgozni sem a szedőnek, sem a korrektoroknak.

Azt meg kicsinyhitőség lenne hinni, hogy a szerző nem ragaszkodik a szedő vagy korrektor javításához. Igenis ragaszkodik, csak fel kell világosítani értelmesen, helyesen és alaposan s nem szabad szeszély szerint javítani vagy szedni, hanem úgy, a mint azt a magyar nyelv megkívánja.

Nézzünk csak ki a külföldre: Franciaországba, Angolországba avagy Amerikába. Hát ott talán a sport egy nemének űzése miatt áll fenn a korrektorok egylete, avagy azért, hogy a hazai nyelvnek őrei legyenek, vagy hogy a ferde nézeteket együttes, alapos és mi fő, szenvedélytelen hangon megbeszéljék és határozzanak bizonyos oly dolgokban, melyek nap-nap után előjönnek és különféle fejekben, különféle alakban szülemlenek meg a nyelv egyöntetűségének hátrányára és az egyöntetű nyomdai munka kárára?

Ott nem hiába, hogy mindenben előbbre vannak, de már régen belátták, hogy e téren kell valamit tenni és ha lehet valamit tenni, csak ők tehetnek s erőssérvvel teszik. Megállnak egy szónál, elvitatkoznak fölötte alaposan és megállapodásra jutva, erőssérvvel támogatott jelentésben számolnak be tudományos akadémiájuknak és felhívják azt, hogy döntsék meg e szó mellett érveiket s ha nem tudják, lássák be az ő érvek helyes irányát és ugyancsak az ő érvek alapján rendeljék a hibás szónak általok alkotott módosított alakjának használatát.

De míg azt fogjuk hinni, hogy az, ki nem ül a tudományos akadémia reneszánsz faragású székében, addig az, pláne a magyar nyelv mezején nem emelheti fel szavát, annak e téren hallgatni kell, mert nem ért hozzá, addig ne várjuk azt, hogy helyes és igaz

irány jöjjön létre a szavak ferdeségének tömkelegében, addig ne várjuk, hogy igaz úton haladjunk a meggyőződés bármely erőssérvével.

De ha önrzetes és alapos tudás, vagy ha ennek a tudata ver bennünk gyökeret, akkor elő fogunk állni és bizonyítani fogunk, nem pedig minden bizonyítás nélkül állítani, mert mi sem könnyebb mint az. S ha be tudtuk bizonyítani állításunk valódi voltát, akkor el kell várnunk, hogy a helyes irány elveért a tévelygők hozzánk szegődve, gyarapítani fogják azok számát, kik nem a rossz maradiság, de a helyes és jó útjás híveiként szerepelnek.

Mert az igaz, hogy a nyelv a legnehezebb valami, ahhoz csak úgy szabad hozzászólni, ha alaposan értjük vagy átgondoljuk, mivel ennek számtalan tekervényes és szövevényes utain igen könnyen el lehet tévedni, éppen azért kell tehát oda hatni, hogy megérteni iparkodjunk azt, mit megtanulni vagy nem volt alkalmunk, vagy az idők rohanó árja emlékeztetünkől kimosott.

E dolgozatot ezzel befejezem, úgy lehet azonban, hogy idővel, ha alaposan kidolgoztam az egész dolgot, mint önálló munkával talán fogunk találkozni, a kérdés mindenestre megérdemli, hogy alaposan foglalkozzanak vele nyomdászati szempontból. Addig is, mert csak az általános érdek beszélt belőlem, szíveleljék meg a szakkörök e jelen közleményben felvetett eszmémet és az eddig megirt helyreigazító nézeteimet és igyekezzenek mindenestre azon a megyén haladni a magyar nyelv terén, mely a helyes és értelmes utat jelöli ki.

Haraszti József.

VEGYESEK.

Mai mellékletünket *Hornyánszky Viktor* úr nyomdájának és *Moiret F. Ödön* helybeli papírnagykereskedő úrnak köszönhetjük. *Moiret* úr *Defender Covers* borítékpapírjait a *Hornyánszky Viktor* úr nyomdája által készített pompás nyomású mellékletünkhöz díjmentesen adta. Csodálatos, hogy e papíron, mely éppen sajátos érdes felülete következtében ragadja meg figyelmünket, a legfinomabb kivitelű illusztrációk oly pompásan emelhetők érvényre. E papírt mindazoknak, a kik az eredeti és szép papírok kedvelői, a legmelegebben ajánlhatjuk. A *Defender Coversnek* Ausztriában és Németországban immár roppant nagy kelendőse van s örvendünk, hogy egy magyar cég a külföldön is tudott állandó vevő-közönséget szerezni.

A *Grafikai Szemle* szakcikk-pályázatának eredményéről csak lapunk jövő számában fogunk beszámolni, mert az *irodalmi bizottság* még nem határozott véglegesen és a döntés csak a jövő héten történik meg.

Spitzer és *Somogyi* cég alatt *Klauzál-uteza* 31. sz. alatt új kő- és könyvnyomda nyílt meg augusztus 1-én.

Czégváltoztatás. A már 29 év óta fennálló székelyudvarhelyi *Becskek D. és Fia* nyomda, az öreg *Becskek Dániel* elhunytja miatt, egészen fiára: *Becskek Aladár*ra szállt, ki azt ezután *Becskek D. Fia* cég alatt vezeti tovább. A változásról igen csinos kiállítású körlevélben értesíti megrendelőit.

Rozsnyón Sajó Vidék cím alatt új könyvnyomda keletkezett, papír- és írószer-kereskedéssel összekötve. Tulajdonosa *Hermann I.*

A *Betűszedés Kátéja* címmel *Grócz Ernő* tagtársunk legközelebb egy nagyobb szakmunkának kiadását szándékozik megkezdni. Az egész munka három részből fog állani s minden egyes részét külön-külön füzetben adja ki.

Az első rész már sajtó alatt van. Tartalma: Előszó. — A betűszedésről általában. — A betűszedéshez szükséges anyagok és eszközök. — Az osztás és tisztogatás. — A tömörszedés. — Művek és újságok szedése. — Versek szedése. — A munka ábrákkal és példákkal is el lesz látva s ára a négy 8° ívnyi füzetnek 50 kr. Gyűjtőknek tíz példány után tisztelt példányt ad. A tiszta jövedelemnek 15 százalékát a *Typographia* lapbizottságának adja át. — A mű további részei tartalmazni fogják az oszlopos-szedést, a vonalos táblázatszedést, a czimbetűk ismertetését, azok alkalmazási módját, a tördelést, kilövéseket, a matematikai szedést, esetleg a hangjegyszedést és az idegen betűk (görög, cyrill, héber) ismertetését is. E füzetek számos példakkal lesznek ellátva és minden szedési művelet kimerítően tárgyalva. A munka bár különösen a tanoncok oktatására van szánva, de mások által is használható kézi könyv gyanánt. — Fölkéri szerző mindazokat, kik megrendelést kívánnak tenni, sziveskedjenek ebbeli szándékukra a hó végeig nála (Budapest, Hold-utca 7) bejelenteni, hogy a nyomtatandó példányok felől tájékozhasa magát.

Elpusztult Corvina. Nem volt soha Mátyás király könyvespolcán; nem volt aranyos-ezüstös csattos kötése; a török szultán palotájában se lepte soha a por: mégis *Corvina* volt a neve. Ott vegetált valahol a Révay-utczában és nyomtatósajtók, rotációs gépek zakatoltak benne, sokszor változó szerencsével. Ez a »műintézet« zártá be a mult hetekben a kapuját, azaz jobban mondva: zárták be azt a hitelezők. A munkásokat lassankint elbocsátották, a felszerelést ellicizálták és mikor már kiürült a bódé, nem maradt ott más, mint 40, mond negyven tanulatlan tanuló. Ezt a negyven gyermeket azután szépen lassan elhelyezték a főváros különféle nyomdájában, hogy majd egy-két év múlva koldusbottal járják be kétszer a világot.

Fegyhazi nyomda Váczon. E czim alatt hozta szóba f. évi februári számunk a váci fegyházban történő nyomdászokdást. Azóta, úgy tudjuk, az ipar- és kereskedelmi kamara, valamint a főnökegyesület is foglalkozott ez ügygel. Felírt a miniszteriumhoz egy váci nyomdatulajdonos is a sérelmes fegyhazi konkurrenzia miatt, s az utóbbi panaszra most a kereskedelemügyi miniszter egy, a nevezett kamarához intézett leiratban azt a fölvilágosítást adja, hogy »az igazságügyminiszter úr, a kivel ez ügyben érintkezésbe lépett, a következő választ adta: A váci fegyintézetben a nyomdaipar tetemes anyagi áldozattal egyrészt a társintézetek és igazságügyi hatóságok nyomdai szükségletének előállítására, másrészt pedig a fegyenczek jövőjének biztosítása céljából honosított meg. Miután panaszos azon nyomtatványokat, a melyek az eddigi szállító, a kir. államnyomda helyett ezenül a fegyhazi nyomda által lesznek készitendők, eddig sem állította elő, a *Vác és Vidéke* című helyi lapot szintén nem, mert ez éppen a fegyenczek begyakorlása végett magának az intézeti igazgatónak kezdeményezése és támogatása mellett inditott meg és adatik ki, — a panasz tárgyát csak az képezheti, hogy az intézeti nyomda más idegen hatóságoktól és magánmegrendelőktől is fogad el munkákat. Nehogy azonban a kérdéses fegyhazi iparág nyomás indokokból a legtávolabbról is kifogásolható legyen, az intézeti igazgatóság legújabb időben még idegen hatóságoktól sem fogad el nyomdai megrendeléseket. Intézkedni fog a miniszter úr, hogy a váci fegyhazi nyomda az említett helyi lap kivételével, melynek intézeti munkaerővel való nyomtatása oktatási célból nélkülözhetetlen, jövőben is csupán igazságügyi nyomtatványok előállítására szoritkozzék.« Hát ez sovány vigasz nemcsak az illető váci nyomdászra, hanem valamennyiünkre nézve, mert a mostan Váczon fegyhaziilag eszközölt munka itt a fővárosban három-négy nyomdának adott tisztességes keresetet, a melytől ezek most elesetek, csupán azon nagyon is problematikus cél miatt, »hogy a fegyenczek jövője biztosíttassék«.

Gyulai István aradi nyomdájának személyzete augusztus 15-én »világpostával egybekötött nyári tánczvizalmat« rendezett az agg hónapok segélyezésére. Ebben még nem volna semmi különös, ha az a nyomdászemlézet nem csinál olyan gyulázatos és minden kritikán alul levő meghívót, mint a melyet nekünk is beküldtek. Paragrafusokból,

csillagokból, minuszokból és czeigba való ócskaságokból tákolták össze ezt a »zöldséget«, a mely örökké szegényfoltja marad Arad nyomdászatinak. Higgye el a rendezőse, hogy nemcsak a hölgyeket forgatták meg, hanem még minket is tisztességesen »megtánczoltattak«. Fogadjuk ezért tőlünk e sorokat felülfizetés fejében — a saját javukra.

Kedélyes Élet czim alatt egy hetenkint megjelenő élcslap indult meg a Hirlapterjesztő Vállalat kiadásában. Ennek az újságnak az egész évi előfizetési ára 1 frt 50 kr., a melyet még 10 krajczáros részletekben is lefizethetnek az olvasók. Ezért a csekélységért az előfizetőknek még reményök lehet arra is, hogy nyerhetnek egy »rendkívül elegendős és értékes fogatot«, azonfölül kaphatnak egy osztálysorsjegyet is. Kár, hogy nem csináltak egy harmadik primumot is, egy hatlövetű revolver alakjában.

Németországban július hó 31-én életbe lépett azon törvény, mely hivatva lesz az ottani nyomdák belső életében idővel gyökeres javulást létrehozni, értjük a szövetség-tanácsnak rendelkezését a könyvnyomtatással, továbbá betűk és stereotiplemczek öntésével foglalkozó üzletek berendezéséről és üzemben tartásáról, melynek egyes, különösen szigorú előírásokat tartalmazó pontjai ellen a nyomda-előirások annak idején siker nélkül nyujtottak be védekező memorandumot a német kormányhoz. A törvényerővel bíró rendelet kiterjeszkedik a nyomdahelyiségnek a benne foglalkozók számarányához való nagyság meghatározására, az ablakok, falak, a regalisok és szekrények, végre a padló tisztántartására, jó szellőztetésre, friss víznek készletétére ivás és mosdás céljára, szóval a nyomdai berendezkedés legcsekélyebbnek látszó részeire; előírja sok egyéb közt, hogy a munkahelyiségeknek a földszintnél $\frac{1}{2}$ méternél alantasabb lokalitásokban nem szabad lenniök. Életbe lép pedig e szigorú törvény ujonnan nyitandó üzletek számára azonnal; a meglévőeknek azonban egy esztendői határidő engedtetett, hogy ezen rendelkezések szerint alakítsák át belső üzemiüket.

Kínai hirlapviszonyok. Angolországban nemrégiben megjelent egy könyv, melyben a kínai hirlapokra vonatkozólag a következők foglaltatnak: Kínában nem léteznek európai értelemben vett újságok; nagyobb városokban is csak mese-terjesztőknek tekintik, a melyek a mellett még pontatlanul is jelennek meg, és nagyon hiányosan vannak kiállitva. Ugy a Pekingben, mint a birodalom többi öt legnépesebb városában — ezek közt kettő egy millió lakosnál többet számlál — megjelenő lapok is mind megbizhatlanok és a kisebb helyeken levő újságok hihetetlen kezdetleges módon vannak szerkesztve. Így vannak lapok, melyek a japán-kínai háború eseményeit »írásban és képbén« félesztendővel azok megtörténte után közölték; sok kis lap máig még semmit sem közölt erről a háborúról, mert nem bírnak tudomással arról, a min az ottani posta- és közlekedési viszonyok mellett nem lehet csodálni. A hirlapok nyomása ma is még kezdetleges fatáblákról történik és az azokon vésett figurák iszonyú szögletes formájúak. A hirlapok nem bírnak határozott árral, hanem inkább cseresereskedés tárgyát képezik, melyekért a házaló újságkiadó viszont halakat, rizst, ócska ruhákat és egyebet cserél be Hirdetések a kisebb lapoknál ismeretlenek és nagyvárosokban sem bírnak praktikus értékkel, mert az olvasni tudó kínai ritkaságszámba megy.

Az Évkönyv szerkesztője két héttel ezelőtt válaszos levelező-lapokat küldött a budapesti nyomdákhoz, a melyben felkérte azokat: töltsék ki a válaszlapon lévő kérdőívet. Ez a kérdőív a fővárosi nyomdák *gép-állományáról* kér felvilágosítást, hogy arról az 1898-iki Évkönyvben beszámolhasson a szerkesztő. Ezelőtt öt évvel is volt ilyen statisztika az Évkönyvben, tehát ennek a folytatásául szolgálna az idei felvétel. Jövőre majd a vidékre kerül a sor. A levelező-lapokat nyolcz napon belül kérte beküldeni a szerkesztő. Sok nyomda már postafordultával eleget tett a kérésnek, sok azonban még máig se küldte be azokat. A mely nyomdák még nem küldték be a kérdőíveket, azokat itt felemlítjük és újra felkérjük őket, sziveskedjenek azokat postafordultával beküldeni. Az illető nyomdának lapunk mai számát is megküldtük; de azért felkérjük lapunk minden olvasóját, hogy legyenek ebben segítségünkre és

kérjük ők is fel az illető főnök és vezető urakat arra a kis szívessegre, a melylyel mindnyájan csak a közjónak teszünk szolgálatot. A hiányzó nyomdák ezek :

- II. kerület:
Bagó M. és fia. Nagel István.
Pollacsek Mór.
Posner K. Lajos.
III. kerület:
Athenaeum. Radó Izor.
Belvárosi könyvnyomda. Rigler J. Ede.
Franklin-társulat. Roth és Krausz.
Goszler Gyula. Schmidl H.
Mercur. Szkurka I. és Társa.
Országgyűlési Értesítő. Vörösmarty-nyomda.
Wodianer Fülöp.
IV. kerület:
Beck F.
Bendiner A. Eckstein Bernát.
Czettel és Deutsch. Garai Mór.
Hamburger és Birkholz. Goldfaden Márk.
Hunfaria. Klopfer Samu.
Kanitz C. és fia. Löblovitz Zsigmond.
Kollmann Fülöp. Pannonia.
Légrády Testvérek. Rubin J.
Lőw Ede. Rejch Árm n.
M. kir. postatakarékpenztár. Zeisler M.
Pallas.
Pressburg Frigyes.
Zawadi É.
V. kerület:
Bróza Ottó.
Budapesti géppapírzacskógyár
Ehrenstein Mór.
Európa.
Fried és Krakauer.
Hornyánszky Viktor.
Mahrer Testvérek.
Manswirth Lipót.
VI. kerület:
Fritz Ármín.
Jäger T.
Kohn Simon.
Kunstädter Vilmos.
Laufer M.
Szent László-nyomda.
Weissenberg Ármín.
VII. kerület:
Beck F.
Eckstein Bernát.
Garai Mór.
Goldfaden Márk.
Klopfer Samu.
Löblovitz Zsigmond.
Pannonia.
Rubin J.
Rejch Árm n.
Zeisler M.
VIII. kerület:
Fritz Ármín.
Jäger T.
Kohn Simon.
Kunstädter Vilmos.
Laufer M.
Szent László-nyomda.
Weissenberg Ármín.
IX. kerület:
Engelmann Mór.
Vasvári Lajos.
Első Magyar Betűöntőde.

Pályázati hirdetés.

A Budapesti Könyv- és Könyomdafőnökök Egyesülete rendes tagjai számára tagsági jegyek és tiszteletbeli tagjai részére díszokleveleknek tetszés szerinti grafikai kivitelben leendő készítésére a következő feltételek mellett czennel pályázatot hirdet:

- A tagsági jegy kis alakban, színes vagy csak fekete nyomásban készíandó.
- Pályadíj: elsőnek 50, másodiknak 30, harmadiknak 20 koron.
- A díszoklevél, az alkalmazandó szöveghez való hely őrösen hagyásával, megfelelő színekkel 32—46 cm. rajztérrel készíandó.
- Pályadíj: elsőnek 150, másodiknak 100, harmadiknak 50 korona.
- A pályamunka, esetleg annak vázlatrajza jellegű levél kíséretében 3 példányban küldendő be.
- Pályázhatnak Magyarország valamennyi grafikai iparágában alkalmazottak.
- A tagsági jegyek szövege a következő:
... szám. Tagsági jegy.....úrnak, mint a Budapesti Könyv- és Könyomdafőnökök Egyesülete rendes tagjának. Budapest, 18..... hó ..n.....élnök.....titkár.
8. A díszoklevél:
Budapesti Könyv- és Könyomdafőnökök Egyesülete. A hazai nyomdászati ipar fejlődése körül szerzett érdemeinek elismeréséül egyesületünk f. évi hó ..n tartott közgyűlésén urat tiszteletbeli lagnak választotta meg, minek hitelül ezen díszoklevél kiadott. Budapest, 18..... hó ..n. Az egyesület nevében:élnök.....titkár.

9. Mindkettőnek szövege módosítható, de a módosított szöveg tartalmának és nyelvezetének szabatosága megkívántatik.

10. A pályamunkák vagy azok vázlatrajzai legkésőbb 1897. december elsején este 6 óráig az egyesület helyiségében (V., Arany János-utca 29. sz. l. em.) nyújtandók be Gelléri Gyula dr. egyesületi jegyzőnél, a ki a beadott munkákról előismervényt ad, a melylyel a pályamunka hármikor visszavehető.

11. A pályamunkák szerkesztése körül netán felmerülő kérdésekre Pollák M. Miksa (V., Bálvány-utca 21. sz.) választmányi tag nyújt felvilágosítást.

12. A beérkezett pályamunkákat az egyesület kebeléből alakított bizottság bírálja meg.

A bíráló-bizottság fenntartja magának, hogy a pályadíjakat csak akkor adja ki, ha a pályamunkák a várakozásnak megfelelnek.

Együttal kiköti magának azt is, hogy az általa ajánlott változtatások figyelembe véssenek.

13. Az első pályadíjjal kitüntetett — pályanyertes — mű abban az intézetben készíandó el, a melyből beküldetett.

14. A felsorolt feltételeknek meg nem felelő munkák bírálat alá nem bocsájtatnak.

15. Az előző pályázatra beküldött munkák az egyesület jegyzőjénél a hivatalos órák alatt visszavehetőek.

Budapest, 1897. évi május hó 26-án.

A BUDAPESTI KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAFŐNÖKÖK EGYESÜLETE.

Concha Károly,
a távollévő titkár helyett.

Emich Gusztáv,
élnök.

HIVATALOS RÉSZ.

Jegyzőkönyvi kivonat a f. évi július hó 27-én tartott szakbizottsági ülésről.

Tárgy: Kner Izidor gyomai nyomdatulajdonos által, tánczvizigalmi meghívóra hirdetett pályázat felülbírálása.

Schwind Béla elnök megnyitván a bizottság ülést, üdvözlő a megjelent szakbizottsági tagokat és rövid beszédben utal ama megítéltelő bizalomra, melylyel Kner úr körünket méltatta; továbbá jelenti, hogy a hirdetett pályázatra négy pályamunka érkezett be, melyek mindegyike csak a fekvő alakúra pályázott, míg az álló alakúra egy pályázat sem érkezett be és így ez meddő is maradt. Ezután elnök felkéri a bizottsági tagokat, hogy a pályamunkákat tüzetesen és figyelemmel áttekintve, mindegyik tegege meg reá esetleges észrevételeit.

A beérkezett pályamunkák közül egy teljesen kész szedés-minta, egy főleg kész szedés-minta és két rajz-minta érkezett be a következő jelűk alatt: 1. Viribus unitis, 2. Haladás, 3. Törekvés I., 4. Törekvés II.

A bizottság tagjai a négy pályamunkát tüzetesen tanulmányozva és meghírválva, következőképp döntött a pályázat ügyében:

A Törekvés I. jelű alatt beérkezett pályamunka a kitűzött feltételeknek egyáltalában nem felel meg, miután nélkülözi mindazon feltételeket, melyek a pályázatban fel vannak sorolva s technikai kiállítása nagyon is magán hordja a kezdetlegesség jellegét, így tehát nem tarthat igényt a díszes meghívó czímre. Ezért a bizottság egyhangulag, mint díjazásra nem érdemest, figyelembe sem veheti.

A Viribus unitis jelű alatt beérkezett pályázat rajza bár komoly igyekezetről tesz tanúságot, de a pályázó nem volt képes eszméjét korrektil kidolgozni, a mennyiben rajzának mérete és perspektívája elhibázott, a szöveg szédése primitív, beosztása pongyola, még pedig azért, mert a felső része üres, az alsó rész ellenben túlságosan tömört és így egyáltalában a díszes kivitelű tánczvizigalmi meghívó jelzésére igényt nem tarthat, minek folytán a bizottság c munkát a pályadíjra érdemesnek nem tartotta.

A Törekvés II. jelű alatt beérkezett pályamunka teljesen kész szédési munka s tisztán könyvnyomodal anyagból készült, miről a bizottság dicsérrel emlékezik meg és a szedés, valamint a díszítés összeállítására ügyes kezekről tesznek tanúságot. Kár, hogy eme munkának főhibája abban rejlik, hogy a pályázó tévedésben lehetett a pályázat szövegének előlvasásánál, mert valószinűleg úgy értelmezte e szavakat: a szedés csak feltételeges és csak a díszítésre feketem a főszínyt, hogy körzetekből és lineákból kell összeállítani a díszítést, holott a pályázat-hirdető alkalmasszerű rajzot vagy vázlatot gondolt ezzel. Ezért a bizottság, ámbár elismerőleg nyilatkozik eme pályamunka nemes egyszerűsége felől s dicsérőleg nyilatkozik a tiszta és csinos kiállításról, de a pályadíjra ezt sem érdemesheti, mert nélkülözi a díszes meghívó hoz megkívántató jellegét.

A Haladás jelű alatt beérkezett pályamunka az egyedüli, mely a pályázati feltételeknek a legjobban megfelel. A beküldött vázlatról máris láthatja a szemlélő, hogy a munka exakt kivitelben kellemes benyomást gyakorol. A pályamunka baloldalon ügyesen csoportosított rajz avatott kézről tesz tanúságot. A bizottság eme munkán is talált módosítandó dolgokat úgy a rajznál, mint a szövegezésnél, melyek megtételére fel is hívta a pályázót, ki időközben a bizottság felhívásának eleget is tett, a mennyiben beküldte a módosított pályamunkát. A pályamunka bővebb leírásába itt azért nem bocsátkozunk, mert közszemlerekre nincs kitéve s így egyáltalán és értelmetlen volna annak a képelet után való megértése.* A bizottság hosszabb eszmecsere után akkép határozott, hogy a Haladás című jellegű beérkezett pályamunkának, mint relative legjobb pályamunkának ítéli oda az 50 koronás pályadíjat.

A jelűes levél felbontatván, arról Gözl József szaktársunk (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság) nevét olvastuk.

A Törekvés II. jelű alatt beérkezett pályamunkát pedig a bizottság megvételre ajánlja Kner úrnak, mint alkalmas mintát. A jelűes levélről Spitz Adolf szaktársunk (Czettel és Deutsch műintézet) nevét olvastuk le. A másik két pályázat jelűes levelei megsemmisítettek.

Ezután Schwind Béla elnök rövid beszédben megköszöni a bizottsági tagok érdeklődését a pályamunkák elbírálására íránt s a bizottság ülést berekeszti.

A fentiekben számolnánk be működésünk eredményéről.

A megbírált pályamunkákat a jelen jegyzőkönyv masolatával együtt visszazárazmazzattuk Kner úrnak a további teendőket végett és így eleget véltünk tenni a reánk ruhazott tisztségnek és kötelességnek.

Budapest, 1897. augusztus hó 2-án.

A szakbizottság nevében:

Radnai Mihály,
előadó.

* Reméljük Kner úr ismert áldozatkészességétől, hogy annak idején be fogja küldeni a pályadíjas munkát kellő példányszámban a Szemle mellékleteként.
Szczrk.

Tisztelettel kérjük a t. házipénztáros urakat, hogy a tagsági díjak beszédésénél a lehető legnagyobb szigorú és buzgóságot fejtsek ki. (A ki két hónappal hátralékban van, az nem kap Grafikai Szemlét.) A beszédet tagdíjakat az üzletben alkalmazott összes szakköri tagok névjegyzékének kíséretében, tekintet nélkül arra, hogy fizettek-e vagy sem mindnyájan, küldjék direkte vagy postán, vagy pedig Wolf Antal egyleti küldöncz útján Rencsisovszky Ferenc szakköri pénztároshoz (VIII., Kerepesi-út 63., IV. 35.) lehetőleg minden hó 12—15-ig.

Julius hóban a következő üzletek fizettek tagsági díjat: Alkotmány —, Államnyomda —, Athenaeum 5.10, Bpesti Hirlap —, Corvina —.60, Czettel és Deutsch —.60, Egyetemi nyomda 1.50, Franklin 7.20, Garai —, Hamburger és Birkholz 1.20, Hornyánszky 2.70, Hungária —.60, Kosmos —.60, Községi nyomda —, Légrady 5.40, Márkus —.90, Nagy Sándor 1.20, Neuwald —.30, Pátria 1.80, Pallas 8.70, Posner 1.50, Pester Lloyd 1.50, Pressburg —.60, Részvény 8.30, Wodianer 3.—. Egyesek: Kerekes I. —.60, Stalla M. —.60, Feldmann I. P. —.30, Wolf A. —.30, Fried I. —.30, Goldberger A. —.30, Gelberger M. —.60, Kertész E. —.30, Scheffer L. 3.60.

Figyelmeztetés. Választmányi határozat értelmében *Évkönyvre* csak azok a tagok tarthatnak igényt, kik legalább ez évi **augusztus hó** óta tagjai a Szakkörnek és a kik tagsági illetékeket bezárólag **november hóra** is már lefizették. Az a tag, ki két hónappal hátralékban van, *Évkönyvet nem kap.*

Kedvezményes jegyek a Vígyszínházba. A Vígyszínház igazgatósága Körünk megkeresésére a következő, igen mérsékelt helyáratok engedélyezte:

Földszinti támlásszék	IX—XII. sor	80 kr.
»	XIII—XVI. »	70 »
I. Erkély	II—V. »	80 »
I. »	VI—XI. »	50 »
II. » zártszék	I. »	60 »
II. »	II—IV. »	40 »

Bemutatóelőadásokra (premier) is használhatók.

Vasár- és ünnepnapokon nem érvényesek.

A váltandó jegy, kelet és ár tintával irandó ki és csak aznapra érvényes, melyre kiállítás lett.

Figyelmeztetés. Esetleges visszaélések elkerülése végett a *vígyszínházi utalványokat* (darabonként 1 krért) ezután csakis a **havi nyugta felmutatása mellett** kaphatják a Szakkör tagjai. Egy-egy tag egyszerre legfeljebb *csak öt utalványt vehet.* Utalványok kaphatók Rencsisovszky Ferencnél (VIII., Kerepesi-út 63. sz., IV. em. 35.), Novitzky N. Lászlónál (anyaegylet) és Tichy Ákosnál (Részvénytnyomda).

Krecsányi Ignác úr, a *Krisztinavárosi szinkör igazgatója*, Körünk megkeresésére kedvezményes árú jegyeket bocsátott a tagok rendelkezésére.

Kedvezményes jegyárak:

Nagy páholy 4 frt	Körszék (I. és II. sor) ... 40 kr.
Zsölveszék 90 kr.	» (III. és IV. sor) 30 »
I. rendű zártszék 70 »	Karzatú zártszék I. sor 40 »
II. » » » » » 55 »	» » » » » többi » 35 »

A kedvezményes árú jegyek váltásához szükséges utalványok *darabonként egy krajczárért* kaphatók: Weinberger Dezső (Franklin), Pamuk Ferencz (Athenaeum), Wagner Rezső (Államnyomda), Bauer Lajos (Pallas), Tichy Ákos (Részvénytnyomda), Novitzky N. László (anyaegylet) uraknál és Rencsisovszky Ferencz szakköri pénztárosnál (VIII. ker. Kerepesi-út 63., IV. em. 35.)

A Szakkör pénztárosának lakása **VIII., Kerepesi-út 63. szám., IV. emelet 35. ajtó.**

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű *kondícióváltást, úgy az abba való be-, mint kilépést haladéktalanul* adjanak tudtul a Kör pénztárosának, mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a czélra egy egyszerű levelezőlap.

Krisztus a keresztfán és Jeruzsálem nagy körkép megtekintéséhez a Szakkör tagjai **32 krért** kedvezményes árú belépő-jegyeket kaphatnak Rencsisovszky Ferencznel (VIII., Kerepesi-út 63., IV. em. 35.), Tichy Ákosnál (Részvénytnyomda) és Novitzky N. Lászlónál az anyaegylet helyiségében.

Szedő-gépmester,

ki a magyar és német nyelvet birja, valamint a munkafelvételben jártas, szerény feltételek mellett azonnal alkalmazást nyerhet *Oréhoja és Fleissig* könyvnyomdájában *Karánsebesen*. Nőtlenek előnyben részesülnek.

Ugyanott felvétetik egy, az aranyozásban jártas **könyvkötő is.**

Kitüntetve a császári sas használati jogával.
Kitüntetések: Bécs, Berlin, Páris, Nürnberg, M. m. Frankfurt.

Szállít — hosszú időn át szerzett gyakorlati tapasztalatok alapján — a legrövidebb idő alatt **teljes könyvnyomdai berendezéseket** nagy és kisszabású üzletek részére, szévágású betűkkel, körzetekkel, mindenféle gépekkel és berendezéssel felszerelve. Nagy választék idegennyelvű betűkben.

Méllányos fellételek. — Szolid kivitel.

A lap papírosa a hermaneczi papírgyárból. — Szöveghető az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-lulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felélős szerkesztő TANAY JÓZSEF. Főmunkalárs FIRTINGER KÁROLY.

GYÁR
Klein-Schwechaton
(Bécs mellett) van.

Könyv- és könyomdai festékgár

Schiff, Srpek
KÖZPONT:
BÉCS & Comp.

Allegasse Nr. 20.

Koromégetés Kenczefőzés
Hengeranyag.

A gyártmányok védjeggyel vannak
ellátva.

A cég budapesti
kizárólagos képviselője és raktára

BUDAPEST
VII. ker., Dohány-utca 10. szám.

TELEFON 59-68.

KALMÁR LAJOS

Figyelmeztetés.

A nyomdákban a hengerek át- és újjáöntése gyakran szükségessé válik, miért is bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosoknak legkitűnőbbnek elismert hengeranyagainkat a következő árak mellett ajánlani:

- »Austria« extra kgrja 1 fnt 80 kr.
- » prima » 1 » 50 »
- »L« hengeranyag » 1 » 25 »

Fenti árak franko házhoz szállítva értendőnek. — Bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosok becses figyelmét különösen »L« hengeranyagunkra felhívni, mely úgy kitűnő minősége, mint olcsó ára által előszeretettel használtatik.

Mintákkal bármikor kivánatra díjmentesen szívesen szolgálunk.

Mörner J. és Társa

Gépgyára és Vasöntődéje Budapesten

KÉSZIT:

Egyszerű gyorsajtókat, 2 vagy 4 festék-
dörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépeket, 2 festékszerke-
zettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

»Hungaria« akcidensz-gyorsajtókat.

Tégelynyomású gyorsajtókat.

Önműködő késköszörülő-gépeket.

Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-
sajtókat.

Csomagoló- és simító-sajtókat.

Papírvágó- és papírfűrő-gépeket.

Könyomdai gyorsajtókat.

Könyomdai kézisajtókat.

Tömöntődei berendezéseket.

Transzmisszió-telepeket.

Körforgású nyomógépeket

ujságok, könyvek és illusztrált mű-
vek egy- és többszínbeni nyomására,
tökéletesbitett tölesér- és körbenforgó
készhajtogató készülékkel.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva, jóállás mellett jutányos árért eladó.

Nagy választékot tart a legkülönbébb
 czélszerű és divatos

Könyv- és Czimbetűkből.

Elvállal igen jutányos áron egész
 nyomdai berendezéseket.

FISCHER ÉS MIKA

BETŰ- ÉS TÖMÖNTÖDE

Budapest, VI., Révay-utca 6. sz.

Folytonosan készletben tart szerb és héber
 betűket, körzeteket és kizárásokat, nyom-
 dai szerelvényeket, betűszekrényeket és
 állványokat, a leggyorsabban készítve és
 legjobb minőségben kiállítva.

Ajánlja szabadalmazott
nyomdai vonalzó-berendezését

táblázatszedésekhez.

Egy oktáv-garnitúra ára 10 frt.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYÁR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János utca 8. sz.

(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
 író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
 göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

Itató-, szűrle- és mindennemű
 merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papirzaeszkógyár.

Géplevélboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
 20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papirkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
 minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
 Mark

DEPOSÉ

Államilag kedvezményezett

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

47.004. és 53.406. sz. osztrák-magyar szabadalmak.

Kurzweil János és Fia

Küüntetve:
 Temesvár 1891.
 Philippopol 1892.
 Orsz. Ipar-Egyes. 1892.

GYÁR: **Budapest** IRODA ÉS RAKTÁR:

IX. ker., Márton-uteza 19. V. kerület, Hold-uteza
 Vendel-uteza 17. 23. szám.

Készít legjobb minőségű
 ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festéket.

KOROMÉGETÉS.

KENCZÉK. BRONZOK.

Telefon 270.

Patent gelatin-hengeranyag.

Szedősorzó igazítható feszítővel, szabadalmazott saját találmány.

Papírvágógép.

Különlegesség 1855 óta

GÉPEK a papíripar

minden ágazata részére.

*

700 munkás I

*

A gyár évenként 3700 gépet készít.

KRAUSE KÁROLY gépgyára
LIPCSÉBEN.

Szám	Vágóhossz- szélesség		Vágómag- ság		Árak			
	cm.	M	cm.	M	közli- hajtásra	motor- hajtásra	Ünpré- mál.	Vágásmintáló
AB	50	18	425	550	150	100	80	
AB a	55	18	485	610	180	105	80	
AC	60	14	575	700	175	110	85	
AC a	65	14	650	775	185	115	85	
AD	71	17	740	885	200	120	90	
AD a	76	17	825	950	220	125	90	
AE	83	18	950	1075	240	125	95	
AE a	91	18	1050	1175	250	130	95	
AF	95	19	1150	1275	260	135	100	
AF a	100	19	1250	1375	280	140	100	
AG	108	20	1400	1525	315	145	105	
AG a	118	20	1500	1625	325	150	105	
AH	120	21	1600	1725	340	155	110	
AH a	140	21	1950	2075	365	160	115	
AJ	160	22	2275	2400	390	160	120	
AZ	210	17	—	4700	500	200	—	

Beleértve két jóminőségű kést, két vágó-
léczet, csavarkulcsot és olajkannát.

Ismételadónak engedmény.

Raktáros és képviselő: **DESSAUER ÉS MÁRKUS** Budapest, Lázár-uteza 13.

Diszes
Bekötési táblák
(kék és piros színben)

Iapunk 1896. és előbbi évfolyamaihoz
67 krajezárért rendelhetők meg Iapunk
kiadóhivatalában. — A vidéki
megrendeléseket két héten belül ex-
pediáljuk el.

ELSŐ MAGYAR
Könyvnyomdai Szakasztalos
BÖLE JÓZSEF
BUDAPEST, VIII. Vas-u. 7. vagy Stáhly-u. 1.
Elvállal mindennemű
épület- és butorasztalos-munkát.
*Javítások elfogadtnak és pontosan
eszközöltetnek.*

Könyv- és könyvnyomdai
festékek gyára.

WÜSTE F.
— BÉCS —
I., Koloratring 9. szám.

GYÁRT: Fekete és színes, kő-
és könyvnyomdák részére,
valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű
festékeket,
hengeranyagot
és
firniszt.

• • TELEFON 181 • •

Luxuspapírok.

MOIRET F. ÖDÖN

PAPÍRNAGYKERESKEDÉSE
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁRA

Budapest
V., Báthory-utca
20. sz.

Itatóspapírok.
Lemezek és fénylemezek.
Kartonpapírok stb.

Színes
papírok.

Min. 1000-féle
író-, fogalmazó-, okmány-,
nyomtató-, illusztráció-
s rajzpapírok raktára.

A Zágrábi Papírgyár Részvénytársaság
egyedüli magyarországi elárúsítója.

Első Magyar

Betüöntőde-Részvénytársaság

Telefon 450

VI. ker.
Dessewffy-utca
32. szám.

Budapesten

Ólomzárqyártás

Mechanikai műhely

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan foganatosittatnak.

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

Könyv- és Czimbetükben

további

Körzetek, Rézléniák és

✻ ✻ ✻ Kizárásokban

a legkülönfélébb

ÉKITMÉNYEK

és egyéb

nyomdai felszerelvényekben.

RÉZLÉNIAGYÁRTÁS

TÖMÖNTÖDE ✻ GALVANOPLASZTIKA

BÉLYEGZÓMETSZÉS

E lap szövege az öntőde betűivel nyomatott.

Viktor
Árkai
Erőssy
Főnyomnövevény
Budapest

IRODA: V. ker., a M. Tud. Akadémia épületében

Telefon: 34.sz.

Alapítta 1863. évben.

KÖNYVNYOMDA: VI. ker., Aradi-utca 14.sz.

Telefon: 22-87.sz.

Német-Bogsán. Zeier A. J.	Predmér. Links M. utóda: Rosen- zweig H.	Szokolca. Neumann, Teszlik és Tsa.	Szigetvár. Corvina-nyomda.	Turóc-Szent-Márton. Magyar nyomda. Részvénytársaság.
Német-Palánka. Kristofek József.	Putnok. Gaertner Ignác	Szarvas. Sámuel Adolf. Szikcs Antal.	Szikszó. Blank Simon.	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károlyné.
Nyiregyháza. Jóba Elek. Piringer János.	Resicza. Eisler József. Hungaria-könyvnyomda.	Szász-Régen. Burghardt Rezső. Sebesch Károly.	Szilágy-Somlyó. Böllöni Sándor.	Ujverbász. Berkovics Márk főkö- nyomdája.
Nyitra. Huszár István. Iritzer Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót.	Rimaszombat. Náray I. A. Rábelly Miklós.	Szász-Sebes. Stegmann János.	Szill-Hadad. Fein Sámuel.	Újvidék. Fuchs Emil és Társa. Hirschenhauser Benő. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzen. Popovics Testvérek.
Ó-Becse. Gavansky Bozsidár. Löwy Lajos.	Rozsnyó. Kovács Mihály. Sajóvidék nyomdája (tul. Hermann I.)	Szászváros. Minerva-nyomda r. t.	Szirák. Gallovics N.	Ungvár. Gellisz Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. Székely és Illés.
Ó-Kanizsa. Bruck P. Pál. Schwartz A.	Rózsahegy. Salva Károly.	Szatmár-Németi. Litteczky Endre. Morvai Károly. Nagy Lajosné. Pázmány-könyvnyomda. Weinberger Testvérek.	Szombathely. Bertalanffy József. Egyházmegyei könyvny. Gábrriel Agoston. Seiler II. utóda.	Vác. Kir. orsz. fegyintézet ny. Kohn Mór. Mayer Sándor.
Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Sárbogárd. Spitzer Jakab.	Szeged. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Lajos. Schulhof Károly. Traub B. és Társa. Várnai Lipót.	Tab. Pfeifer Ignác.	Vág-Ujhely. Brück Samu. Horovitz Adolf.
Orosháza. Pless N. Veres Lajos.	Sárvár. Jacoby B. utóda: Stranz J.	Szeghalom. Kovács Antal.	Tapolca. Löwy B.	Versecz. Grcsits M. Kehrer Lajos. Kirchner J. E. özvegye. Wettl és Veronits.
Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	S.-A.-Ujhely. Landesmann M. és Társa. Löwy Adolf. Pannonia-nyomda (tul. Jurcsó és Ocskay). Zemplén-nyomda (tulajd. Ehlert Gyula).	Szegvár. Bater János. Ujfalussy Lajos.	Tata. Engländer Jakob. Nobel Adolf.	Veszprém. Egyházmegyei könyvny. Köves és Boros. Krausz A. Fia. Petőfi-nyomda.
Ó-Széplak. Nyitrávölgyi gazd. egyesület nyomdája.	Sajó-Sz.-Péter. Glattstein Adolf.	Székelvudvarhely. Becsek D. Fia. Betegh Pal.	Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. Csendes J. Délmagyarországi szövet- kezeti nyomda. Freund Gyula. Mangold Sándor. Posaune nyomdája. Rác M. Stéger Ernő utóda. Uhrmann Henrik. Union-könyvnyomda (tul.: Ifj. Steiner Károly). Veres Samu.	Zala-Egerszeg. Breisach Samu. Özv. Tahy Rozália.
Paks. Rosenbaum Miksa E.	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája (bérő Steinfeld Jenő).	Székesfehérvár. Kaufmann F. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. Székesfeh. és Vidéke ny. Völgyi Lajos.	Tenke. Kellner Ignác.	Zenta. Kabos Armin. Klenóczkyné Cs. A. Schwartz Sándor. Zentai Hirlap nyomdája.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Kosanics N. Miklós Vig Er. Wittigschlager Károly.	Segesvár. Horeth Frigyes. Jördens Testvérek.	Szemcz. Fischer Nánthán.	Tisza-Füred. Löwy Sámuel.	Zilah. Seres Samu.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Armin. Ref. főisk. nyomda.	Selmeczbánya. Joerges A. özv.	Szentes. Hollósy és Vajda. Szentesi első könyvny. résztársaság. Szentes és Vidéke nyom- dája.	Tolna. Weltmann Ignác.	Zólyom. Ifj. Nádosy Gyula.
Pécs. Madarász Béla. Pécsi irod. és könyvny. r. t. Taizs József. Wessely és Horváth.	Sepsi-Szent-György. Jókai-nyomda r.-t.	Szent-Gotthárd. Ifj. Wellisch Béla.	Tolna-Tamási. Jeruzsálem Ede	Zombor. Bittermann Nándor. Oblát Károly. Zombor és Vidéke nyom- dája (tul.: dr. Molnár Gyula).
Pécska. Ruber István.	Siklós. Harangozó József.	Szenicz. Bezso János és Társa.	Topolya. Wilhelm Miksa.	Zsombolya. Ifj. Reichrath J. Wunder Rezső.
Perjámos. Pirkmayer Alajos.	Sopron. Blum Armin. Breiner E. és Fia. Reininger Armin. Romwalter Alfréd. Röttig Gusztáv.	Szepes-Váralja. Püspöki nyomda	Torda. Harmath Józsefné.	Zsolna. Áldori Manó.
Petrozsény. Figuli Antal és társa.	Stájerlak. Rose V.	Szered. Sternér Dávid.	Török-Szent-Miklós Rubinstein Sándor.	
Pozsony. Alkalay Adolf. Angermayer Károly. Éder István. Katholikus nyomda. Westungarischer Grenz- bote nyomdája. Wigand K. F.	Sümeg. Horvát Gábor.	Szerencs. Simon József.	Trencsén. Gansel Lipót. Skarnitzl Fr.	
Pöstyén. Gipsz H.	Szabadka. Bittermann József. Bleszits Vincze. Krausz és Fischer. Schlesinger Sándor. Székely Simon.			
	Szamos-Ujvár. Auróra-nyomda. Gör. kath. egyházmegyei nyomda.			

Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

A GRAFIKAI SZEMLE KIADÓHIVATALÁBAN

(Budapest, V., Hold-utca 7.) kapható

A MAGYAR ÁLLAM NYOMDÁSZATTÖRTÉNELMI TÉRKÉPE.

TERVEZTE ÉS MAGYARÁZÓ SZÖVEGGEL ELLÁTTA

FIRTINGER KÁROLY.

Ára 70 kr., vidékre (bérmentve) 80 kr.

Azok, kik az Évkönyvet megveszik, helyben 50 kr., vidékre pedig 57 kr. kedvez-
ményes áron kapják meg.

Beit & Co *früher*
Beit & Philippi
HAMBURG
Druckfarben-Fabriken

A cég készít fekete és színes

Könyv- és könyomdai festékeket

Hammonia hengeranyagot **KENCZÉKET.**

Vezérképviselőség és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK BUDAPEST, Főraktár és iroda: V. ker., Bálvány-utca 11. sz.

Magyar Nyomdászok

SZERKESZTI:
TICHY ÁKOS.

Évkönyve

A tizenharmadik évfolyam december elején jelenik meg.

Előfizetési ára helyben 60 kr., vidékre 67 kr., ajánlott küldéssel 82 kr. **Megjelenés után** egy példány 70 kr., vidékre 77 kr., ajánlott küldéssel pedig 92 krajczárba kerül.

Előfizetési pénsek lapunk kiadóhivatalába küldendők.

Utánvételes küldésre nem vállalkozunk.

Schriftgiesserei

Dús választék
 a legjobb minőségű és díszes kivitelű,
 mélyvágású modern betűöntődel
 gyártmányokból.

Művészi kivitelű vignetták.
 Szilárd alkatú betűanyag.
 Kitűnő ajánlatok.

Bauer & Comp.

Főszékhely:

Stuttgart

Érdeklődőknek készséggel
 szolgálunk újonnan megjelent, dústartalmú
 mintakönyvünkkel.

Fióküzlet:

Düsseldorf